БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген | 1951 август 22, среда | № 165(2339) | Өртээ 20 көп

Областың ажыл-агый, культур тургузуушкунунуң чаа көдүрлүүшкүнүнче

Тыва автономнуг областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, МТС-ториниң болгаш совхозтарының ажылчыннарындан, колхозчуларындан болгаш бүгү ажылчы чоннарындан ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Сталинга чагаазы бо хүнгү солунда парлатывып үнүп турар.

Совет Тыванын социалистиг чаартылгазында чеҗип алдынган чедиишкиннерни боттарының башкызынга болгаш баштынчызынга областың ажылчы чоннары өөрүшкү-биле илеткеп турар. Сөөлгү чылдарда областа үлетпүр хөгжүп, көдээ ажыл-агыйның социалистиг чаартылгазы улам-ва калбарып турар. Колхозчу оруктуң шыннын болгаш артык күштүүн бүзүреп билгеш, ажылчы араттарның колхозтарже чүткүлү дыызып, сууржун амыдыралче шилчип кирип турар. Школаларның, эмнелгелериң болгаш культур-чырыдыышкын черлериниң четкилери областа калбарган.

Совет Тыванын ажылчы чоннары боттарының чедиишкиннерин, чаагай амыдыралын Ленин—Сталинның партиязының, совет чазактың болгаш улуг башкы Сталинның ачызы-биле чеҗип алган деп чүвени ханызы-биле билип, ол дугайында өөрүп четиргенин сеткилсагыжының хавызындан илередип турар.

Большевик партиянын, совет чазактың улуг дузаламчызы-биле сорук киргеи Совет Тыванын ажылчы чоннары башкызының мурнунга алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседир дээш кызымак чүткүлүг ажылдап турар. Көдээ ажылагыйнын ажыл-ишчилериниң күжениишкиниг ажылынын түннелинде бо чылын областың колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары часкы тарылгаы чедиишкинниг чоруткаш, чаагай дүжүттү өстүрүп үндүргеи.

Чаагай дүжүттү чогуур өйүнде, чидириг чокка ажаап алыр болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының планын хуусаа бетинде күүседир деп изиг күзел-биле көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери дүжүт ажаап алыышкынының фронтузун хүн-бүрүде калбартып турар. Мал чеми белеткээриниң планын Өвүр, Тожу районнар болгаш Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары август 15-те ажыр күүсеткилээн.

Областың үлетпүрүнүң ажылчыннары болгаш албан хаакчыттары боттарының хүлээлгелерин күүседир дээш база-ла күжениишкиниг ажылдаа турар. 1951 чылдың бир дугаар чартында областың чурт үлетпүрү ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң планын 101 хуу, ооң иштинде районнар бүдүрүлгелери 108 хуу күүсеткен. Тыва тудуг трестизи, Кызылдың автотранспорт конторазы база чартык чылдың бүдүрүлге планнаарын күүсеткилээн.

Бистиң областың ажылчы чоннары бо чылын дүк белеткелиниң күрүне планын хуусаа бетинде 146,5 хуу күүсеткеш, эш Сталинга рапорттаан. Ынчангаш бистиң область дүк белеткелиниң планын күүседир талазы-биле бүгү Совет Эвилелинде бир дугаар черни эжелээн. Бо болза, эш Сталинның мурнунга алган хүлээлгелерни күүседир дээш областың ажылчы чоннарының күжениишкинин херечилеп турар.

Тыва областың ажыл-агый болгаш культур тургузуушкунунда чеҗип алдынган чедиишкиннер болза, областың ажылчы чоннарының мурнунда салдынган улуг болгаш харысалгалыг сорулгаларны ыракта харыылавайн турар деп чүвени Совет Тывның ажылчы чоннары экизи-биле билип, ону чагаада база бижип турар.

Төрээн чуртунга, эш Сталинга берген сөс болза, ыдыктыг сөс болур. Совет кижилериниң—большевиктериниң сөзү ажыл-херектен адырылбас ужурлуг. Хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседир төлээде, үлетпүр бүдүрүлгелериниң, МТС-тернин, совхозтарның ажылчыннары, колхозчулар, областың бүгү ажылчы чоннары боттарының бүгү күштерин мобилизастаар ужурлуг.

Областың партия, совет, ажылагый болгаш хөй-ниити организациялары болза, боттарының бүгү организакчы ажыл-чорудулгазын чаңгыс угже—эш Сталинның мурнунга алган хүлээлгелерни алдарлыы-биле күүседириниң угландырар хүлээлгелиг. Олар болза, хүлээлгелерни үлегерлиг күүседир дээш демиселге ажылчы чоннарның политиктиг идепкейин, күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн хайындырып үндүрер болгаш ажылчыннарның, колхозчуларның патриоттуг көдүрлүүшкүнүн кол сорулгаже угландыр катыштырып баштаар ужурлуг.

Областың район бүрүзү, үлетпүр бүдүрүлге бүрүзү, колхоз, МТС-болгаш совхоз бүрүзү боттарының хүлээлгелерин ыяавыла күүседкен турарын чеҗип алыры—оларның Төрээн чуртунуң мурнунга алдарлыг хүлээлгези болур. Ол алдарлыг хүлээлгени күүседирде ай бүрүзүнде, хүн бүрүде шактың эки механизми ышкаш ажылдаар, социалистиг чарышты бүгү черлерге кажангызындан-даа артык калбартыр, мурнакчыларның дужулгазын калбаа-биле нептередип, хожудап каап турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрер ужурлуг.

Ам үеде бистиң мурнувуста чугула сорулгалар туруп турар. Дүжүт ажаап алыышкынын үлегерлиг чорудуп, күрүнеге тараа дужаалгазының планын хуусаа бетинде күүседириниңен артык харыысалгалыг сорулга көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларында чок. Бо сорулганы чедиишкиниг күүседири баштынчының мурнунга хүлээлгелериниң кол кезээ болур.

Ооң-биле кады малга быжыг чемсуурну тургузарының планын ыяавыла күүседири, школаларның чаа өөредилге чылынга белеткелин доп-дораан доозары, үлетпүр бүдүрүлге, эмнелге, культурчырыдыышкын черлерин кышкы байдалга шаптык чок ажылдаар кылдыр белеткээри, колхозтарда чуртталга болгаш мал ажылының тудугларының планын күүседири—партия, совет, ажыл-агый болгаш хөй-ниити организацияларының соңгаарладып болбас сорулгазы болур ужурлуг.

Эш Сталинга чагаада чугаалап турары болза:

„Алган хүлээлгелеривисти долдур болгаш ажыр күүседиринге боттарывыстың бүгү күштеривисти бээривисти болгаш бистиң улуг совет чуртувуска коммунизмниң тиилелгезин ооң-биле чоокшулатпышаан, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам ынай быжыглаары дээш демисежиривисти эргим Иосиф Виссарионович Силерге бүзүредип тур бис".

Совет Тывының ажылчы чоннары Төрээн чуртунуң мурнунга, улуг башкызы болгаш баштынчызы эш Сталинга берген сөзүнүң өзүлүг эөлери болуп, хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседип шыдаар дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас.

Эш Сталинның мурнунга алган хүлээлгелерни алдарлыы-биле күүседири болза, бүгү делегейге тайбыңның хөрээн быжыглаарывга, бистиң Төрээн чуртувустуң күчүзүн улам быжыглаарынга, бистиң чуртувуска коммунистиг тургузуушкунга бистиң улуг салыышкынывыс болур.

Артыкшылдыг мал чемин белеткээрин утпас херек

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхоз август 10-га чедир 1403 тонна сиген белеткээр планын долдур, силос салыышкынының планын ажыр күүсеткен.

Ынчалза-даа, артыкшылдыг мал чемнерин колхозчулар ам-даа белеткээр херек. Сиген шөлүнде бригада сиген кезип, ажаап алырын үргүлчүлеп турар. Чаш-Тал, Даг-Баары, Ак-Туруг шөлдеринде элбекшилдиг сиген үнген. Колхозчулар Чолдак-оол, Хураган-оол олар хол кадыырыбиле хүнде 0,75—0,80 гектар сиген кезип, бүдүрер ажыл нормазын 130—140 хуу күүседип турар. Колхозчу Хемчик аттың сиген кезер машиназа-биле хүн-бүрүде 4,5 гектар сиген кезип, бүдүрер ажыл нормазын 171 хуу күүседип турган. Сиген ажаап алыышкынында бригада ам элээн каш хонуктарда ажылдааш, ажылының түннелин үндүрер.

К. ОНГА.

Тыва автономнуг областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, МТС-ториниң, совхозтарының ажылчыннарындан болгаш бүгү ажылчы чоннарындан

МОСКВА, КРЕМЛЬ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш И. В. СТАЛИНГА

Эргим Иосиф Виссарионович!

Совет Тыванын ажылчыннары, колхозчулары, МТС-тер, совхозтар ажылдакчылары болгаш интеллигенциязы бистер бүгү делегейге тайбыңның тук тулукчузу, улуг баштынчы болгаш башкы Силерге сеткил-сагыжывыстың ханызындан чалбыыштыг байыр чедирип, бистиң чурттуң ажылчы чоннарының болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң аас-кежиинге болгаш өөрүшкүзүнге үр чылдарда чурттаарынарны күзеп тур бис.

Силерниң генийлиг удуртулганар биле Совет Эвилели төөгүлүг кыска хуусаавың иштинде күчүлүг индустриалдыг—колхозчу күрүне, мурнакчы эртемнин болгаш техникавың, культураның болгаш уран-чүүлдүн чуртту кылдыр хуулган. Силерниң шылгарангай айтыышкынныларынарны удуртулга болдурбушаан, ССРЭ-ниң улустары дайын сөөлүндеги беш чылдың планын чедиишкиниг күүсеткен. Совет улус коммунизмнин канчаар-даа аажок улуг тудуглары — Кол Туркмен, Мурнуу-Украинавың, Соңгу-Крымның каналдарының, Волгада болгаш Днепрде суг күжү-биле ажылдаар электри станцияларының тудуувуна кирипкен. Волга—Дон каналының тудуу дооступ тур. Дайын сөөлүндеги үениң дургузунда чуртка калбак хереглел бараавнарывта сан талазыбиле алыога дөрт дугаар өртек кудуладыышкынын чоруткан. Бо болза, совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң күчүзүнүң дугайын херечилеп турар.

Совет Тыванын ажылчы чоннары большевик партиянын, совет күрүнеиин хүн-бүрүде дузаламчызы-биле болгаш эргим Иосиф Виссарионович Силерниң бодунарның ада-сагыш салыышкынынарбиле областың экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннерни чеҗип алган.

Областа үлетпүр сайзырап, көдээ ажыл-агый социалистиг өгелерге чедиишкиниг чаартынып турар. Күш-ажылчы араттар колхозчу тургузугнун артык күштүүнге бүзүрээш, боттарының көөшкүн чоруун катташ, колхозтарже кирип, сууржун амыдыралче шилчип турар.

Күрүненин улуг дузаламчызының түннелинде сөөлгү чылдарның иштинде колхозчуларга мунмун чуртталга бажыңнарын, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгенин тудугларын кылган. Чоокка чедир-ле ажык-айгадан хову болгаш чаңгыс-чаңгыс өглер турган черлерде ам сайзырангайжыткан колхозчу суурлар тургустунуп, мал ажылының фермалары, клубтар, школалар, библиотекалар тутунуп, радиону киирип турар. Шаанда көөшкүн араттарның сактып, бодап шыдавас-даа турганы чырык, өөрүшкүлүг амыдырал колхозчу өг-бүледе келген.

Областың колхозтары эрткен чылын күрүне мурнунга бир дугаар хүлээлге—тараа белеткелдериниң планын хуусаа бетинде күүседкен, ол ышкаш күрүнеге ыт болгаш дүк дужаалдазының талазы-биле хуусаа бетинде ажыр санашкан, ниитинин мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле овааалгаларның ажыр күүселдезин чеҗип алган.

Ындыг болза-даа, эш Сталин, бистиң чедиишкиннеривис болза, ыракта-ла четпес деп чүвени бис билир бис. Хову ажылында, мал ажылының доруктуруушкунунда, малдың чемнер-биле хандырылгазында улуг четпестер барын бис билир бис. Үлетпүрүнүң болгаш транспорттуң улам ынайгы хөгжүлдезивиң, көдээ ажыл-агыйның социалистиг чаартылгазын доозарының, улус өөредилгезинин, кадык камгалалының хөрээн экижидериниң, культураны болгаш уран-чүүлдү экижидериниң талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажылды чорудар ужурлуг бис.

Бүгү улустуң социалистиг чарышына кирген ар, хөрөөжен ажылчыннар, ар, хөрөөжен колхозчулар, совет интеллигенция болгаш областың бүгү ажылчы чоннары бистер бар четпестерни турушгуу-биле узуткавышаан, 1951 чылды бистиң областа ажыл-агый болгаш культур тургузуушкунунуң бүгү участоктарынга чаа улуг чедиишкиннерниң чылы болдурарывысты эргим Иосиф Виссарионович Силерге бүзүредип тур бис. Бүгү делегейде тайбыңның чөлевгиижи—бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын быжыглаары дээш, бистиң чуртка коммунизмниң тиилелгези дээш улуг Совет Эвилелиниң бүгү улустары ышкаш могаг-шылаг чок демисежир бис.

Кижи бүрүзү хол кошкатпайн, бодунуң участогунга күжениишкиниг ажылдаарын болгаш 1951 чылда бодувустуң ажылывыска моон адаанда көргүзүглерни чеҗип алырывысты эш Сталин Силерге бүзүредип тур бис.

ҮЛЕТПҮР, ТРАНСПОРТ, САДЫГ, САҢ-ХӨӨ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Үлетпүрүнүң бүдүрүлге бүрүзү күрүне планын бүгү көргүзүглер талазы-биле 1951 чылдың декабрь 20-де күүседирин хандырар.

Социалистиг чарышка киржип тургаш, тус тус бүдүрүлгелериниң коллективтериниң хүлээнири болза:

Хөмүр-даш уургайы: бүдүрүлге планын Сталинчы Конституцияның Хүнү—декабрь 5-те күүседир, дузалаар материалдарның чарыгдалдарының нормазын 5 хуу кудуладыр, хөмүр-даш тывыжының планын 10 хуу ажыр күүседир.

„Тыва тудуг" трестизи: тудуг ажылдарының программазын декабрь 20-де күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 15 хуу седидер, тудуг ажылдарының өртээн 3,2 хуу чиигедир.

Оттулар түүл үлетпүрүнүң талазы-биле: ниити продукция үндүрериниң планын 1951 чылдың декабрь 15-те күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 5 хуу бедидер, материалдар чарыгдалының нормазын 5 хуу кудуладыр, үндүрүп турар продукцияның бот-өртээн 5 хуу чиигедир.

Ыяш үлетпүрүнүң талазы-биле: ыяш белеткээриниң чыл планын 1951 чылдың декабрь 5-те күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 10 хуу бедидер, инструмент болгаш материал чарыгдаарының нормазын 5 хуу кудуладыр, продукцияның бот-өртээн 5 хуу чиигедир, эки шынарлыг тудуг ыяжы үндүрерин 15 хуу бедидер.

Чурт үлетпүрүнүң талазы-биле: ниити продукцияның планын 115 хуу күүседир, күш ажылдың бүдүрүкчүлүүн 5 хуу бедидер, продукцияның бот-өртээн 3 хуу чиигедир.

Дааранар комбинат: бүдүрүлгениң чыл планын декабрь 20 де 115 хуу күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 5 хуу бедидер, продукцияны чүгле ковчуг эки шынарлыг кылдыр үндүрер.

Алгы заводу: 1951 чылдың планын 110 хуу күүседир, саарылга хөреңгилериниң эргилдезин дүргедериниң болгаш пландан ажыр чыылдаларның талазы биле онаалгаларны ажыр күүседир.

Бии-Хем райүлетпүр комбинады: планын декабрь 5-те 115 хуу күүседир, продукцияның бот-өртээн 10 хуу чиигедир.

Улуг-Хем райүлетпүр комбинады: планын 1951 чылдың декабрьниң 18-те күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 5 хуу бедидер. Продукцияның бот-өртээн 3 хуу чиигедир.

Культурлуг совет садыгны бүгү хемчег-биле экижидер:

Үүрмектеп садар бараавнар саарылгазының планын 105 хуу күүседир, ооң иштинде хөй-ниити чемненилгезиниң талазы-биле 107 хуу.

Үш район төптеринге болгаш тос көдээ черлерге чаа магазиннерни ажыткаш, садыг четкизин улгатырар.

Область бюджедин орулгалыг кезээниң талазы биле 102 хуу күүседир.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Агротехниканың мурнакчы аргаларын көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинче киирериге, көдээ ажылагыйның бүгү ажылдарын чогуур өй-шаанда шынарлыг чорударынга үндезилээш, тараа культураларының дүжүдүн тарылганың бүгү шөлүнге планда көрдүгениниңен 10 хуу бедик кылдыр өстүрүп алыр, ынчаарга үрезин участоктарының гектар бүрүзүнден 150 пудтан эвээш эвес дүжүттү алыр.

1951 чылда тарылга шөлүн областа эрткен чылга удур 10 хуу, ооң иштинден колхозтарга 12 хуу калбартыр. Аъш-чемниң кол культуразы—кызыл-тастың тарылгазын 22 хуу улгатырар.

Чер казар ажылдарның планын 110 хуу күүседир болгаш чаа суггарылга системазын 5.500 гектар шөлге чорудар.

Тес-Хемниң бугазының тудуун бирги ээлчегде мун га тарылга шөлүн суггарары-биле доозар.

Үнүш үезиниң иштинде тараанны эки ажаалга-биле хандырар болгаш суггаттыг черлерде бүгү тараа культураларынга 2—3 катап суггарылганы чорудар.

Танды районнуң колхозтарынга тараа культураларының тарылгазының бүгү шөлүнүң гектар бүрүзүнден 16 центнер, ынчаарга суггаттыг черлерге гектардан 20 центнер дүжүттү алыр.

Каа-Хем районнуң колхозтарынга кызыл-тастың дүжүдүн гектар бүрүзүнден 16 центнерни болгаш үрезин участоктарының гектар бүрүзүнден 25 центнер дүжүттү алыр.

Улуг-Хем районнуң колхозтарынга тарылганын бүгү шөлүнден кызыл-тастың дүжүдүн гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 15 центнерден эвээш эвести, ынчаарга суггаттыг черлерге гектардан 18 центнерни алыр.

Бии-Хем районнуң колхозтарынга тарылганың бүгү шөлүнден кызыл-тастың дүжүдүн гектар бүрүзүнден 17 центнерден эвээш эвести алыр.

„Элегес" совхозка тарылганың бүгү шөлүнден кызыл-тас дүжүдүн гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 15 центнерни, ынчаарга үрезин участоктарының гектар бүрүзүнден—18 центнерни алыр.

„Өөк" совхозка тарылганың бүгү шөлүндеи кызыл-тас дүжүдүн гектар бүрүзүнден 16 центнерден эвээш эвести алыр.

Тараа культураларының дүжүт ажаап алыышкынын 25 ажыл хүнүнүн дургузунда, чидириг чокка чорудаар.

Тараа белеткелдериниң планын 1951 чылдың сентябрь 20-ге чедир күүседир болгаш МТС-тернин ажылының дугайында натура төлевирин үзе саначыр, тараа культураларының, хөй-чылда үнер сигеннериниң болгаш картофельдин 1952 чылдагы тарылгазынга колхозтарның болгаш совхозтарның үрезин, магадылал фондуларын бүрүн уруп белеткеп алыр.

1952 чылда чазын тарыыр культураларның тарылгазын чайгы, күскү аңдарган черлер-биле хандырар дээш чайын аңдарган черлериниң чогуур ажаалгазын чорудар болгаш күскү чер аңдарылгазын октябрь 10 га чедир доозар.

1951 чылда областа трактор ажылдарының планын 110 хуу күүседир болгаш колхозтарда көдээ ажыл-агый ажылдарының 90 хуузун механизастаар.

Областың МТС-ториниң болгаш совхозтарының трактор бригадаларынга шак графигин боттандырарынга, профилактиктиг септелгени чогуур өйүнде болгаш шынарлыг чорударынга, механизмнерни шын хуваап тургузарынга болгаш күш-ажылды эки организастаарынга үндезилээш, 15 аттың күжүнге чижеглээн тракторнуң 600 га чымчак чер аңдарылгазын чорудар, тараа ажаалгазының үезинде комбайн бүрүзү-биле 400 гектардан эвээш эвес тараа культураларын ажылдаарын чеҗип алыр, кывар болгаш чаар материалдарны 5 хуудан эвээш эвести камнап алыр, трактор ажылдарының бот-өртээн 10 хуу чиигедир.

Тараа культураларының ажаап алыышкынынга „Сталинец—6" деп комбайн-биле ортумаа-биле Бии-Хем МТС-ке—700 гектарны, Бай-Тайга МТС-ке—750 гектарны ажылдап алыр.

Краснодар крайның Малороссийск МТС-те Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Иван Бувеевтиң трактор бригадазының механизаторларының патриоттуг өгелээшкинин эдербишаан. Шагаан-Арыг МТС-те Семён Маковкиниң трактор бригадазы бир тракторгала 800 гектар чымчак чер аңдарын болгаш он бешки хүннүн бир хүннүнде-ле камнап алган кывар күүл-биле ажылдаарын хүлээнип турар. Тракторлар-биле сайзыраткан бүгү шөлдүн гектар бүрүзүнден 22 центнерден эвээш эвес кызыл-тас дүжүдүн алыр.

Бай-Хаак МТС-тиң трактор бригадазы, бригадир эш Ермолаев, „СТЗ-НАТИ" деп трактор бүрүзүнге 1500 гектар чымчак чер ажылдаарын, кывар күүлдү 10 хуу камнаарын, бригаданың ажылдаан бүгү шөлүнүң гектар бүрүзүнден 20 центнерден эвээш эвес кызыл-тас дүжүдүн чеҗип алырын хүлээнип турар.

МАЛ АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Чылгы мал талазы-биле: колхозтарга чылгы малдың баш санын өстүрер талазы-биле күрүне планын 105 хуу күүседир, чер одарлыг чылгы малдың 100 баш төрүүр бе бүрүзүнден 75-тен эвээш эвес кулунаарны өстүрүп доруктурар.

Мыйыстыг бода мал талазы-биле: колхозтарга мыйыстыг бода мал өстүрериниң күрүне планын 103 хуу күүседир, 100 баш төрүүр инек бүрүзүнден 95-тен эвээш эвес бызааларны өстүрүп доруктурар, сүт-бзраан фермаларында саар инек бүрүзүнден ортумак сүт саалдазын 105 хуу күүседир.

Хой болгаш өшкү талазы-биле: хой болгаш өшкү маллың баш санын өстүреринин талазы-биле күрүне планын 108 хуу күүседир, 100 баш төрүүр хой болгаш өшкү бүрүзүнден 100-тен эвээш эвес анайларны болгаш хураганнарны өстүрүп доруктурар, дүк кыргылдазының талазы-биле планны 102 хуу, хойларны тарып боозадырының планын 110 хуу күүседир.

Дүк дужаарының планын 1951 чылдың август 1-де, база эът дужаарының күрүне планын октябрь 1-де күүседир.

Улуг-Хем районнуң колхозтарының талазы-биле: мал ажылын хөгжүдериниң планын: чылгы мал талазы-биле—110 хуу, мыйыстыг бода мал талазы-биле—105 хуу, хой болгаш өшкү талазы-биле—110 хуу, хаваннар талазы-биле—111 хуу күүседир.

Бии-Хем районнуң колхозтарының талазы-биле: мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын: чылгы мал талазы-биле—110 хуу, мыйыстыг бода мал талазы-биле—106 хуу, хой болгаш өшкү талазы-биле—120 хуу күүседир.

Каа-Хем районнуң колхозтарының талазы-биле: мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын: чылгы мал талазы-биле—106 хуу, мыйыстыг бода мал талазы-биле—105 хуу, хой болгаш өшкү талазы-биле 110 хуу, хаваннар талазы-биле 120 хуу күүседир.

Мал чемнериниң суурунуң талазы-биле: ниитиниң мал ажылын чемнер-биле бүрүн хандырар. 1951 чылда колхозтарның ниитиниң мал ажылынга бөдүүн чемнерни эрткен чылга бодааргa ийи катап хөйнү белеткээр.

Бистиң Төрээн чуртувустуң байлаан көвүдедириниң херээнге чугула салыышкын өлүк болуп турар. Эргим Иосиф Виссарионович, бо чылын бүгү хевирлер талазы-биле өлүк белеткээриниң планын 110 хуу күүседирин хүлээнип тур бис.

Бистиң областың байдалынга колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаары мал кажааларының тудуушкунун чедиишкинниг чорударындан болгаш күш-ажылчы арат ажыл-агыйларны сууржун амыдыралче шилчидериниңен улуг хемчээлдин-биле хамааржыр, ынчангаш 1951 чылда колхозтарга 1540 чурттал бажыңнарын тударын болгаш 1540 колхозчуларның өг-бүлелерин өглерден бажыңнарже шилчидерин, колхозтарның 8 электри станцияларын, бүдүрүлгенин 130 санныг оран-бажыңнарын болгаш 70 муң баш малга мал кажааларын тударын хүлээнип тур бис.

УЛУС ӨӨРЕДИЛГЕЗИНИҢ, КАДЫК КАМГАЛАЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1951 чылдын август 1-ге чедир 1951—1952 өөредилге чылынга школаларның белеткелин доозар, 20 чаа школаларны, 6 интернаттарны, башкылаа чурттаар 31 бажыңнарны тудар, 193 школаларны, 83 интернаттарны септээр, чогуур саныг оттулар түүлдү школаларга сөөртүп чедирер.

Театрның, кинонуң, культура бажыңнарының, клубтарның, библиотекаларның ажылын экижидер.

35 чаа эмнелге-профилактиктиг албан черлерин областа ажыыр, билиг бедидер курстарны дамчыштыр дээш болгаш ортумак мергежилдиң 177 эмнелге ажылдакчыларының билиин бедидер, 5 рентген аппараттарын тургузар болгаш 10 физиотерапевтиг кабинеттерни тургузар.

Ажылчы чоннарның эмнелге талазы-биле хандырылгазын экижидер, бүгү хоорайларга, суурларга болгаш сумуларга санитар-профилактиктиг ажылды делгеренгейи-биле калбартыр.

* * *

Алган хүлээлгелеривисти долдур болгаш ажыр күүседиринге боттавыстың бүгү күштеривисти бээривисти болгаш бистиң улуг совет чуртка коммунизмниң тиилелгезин ооң-биле чоокшулатпышаан, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам ынай быжыглаары дээш демисежиривисти эргим Иосиф Виссарионович Силерге бүзүредип тур бис.

Бистиң тиилелгеривистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи большевиктерниң алдарлыг коммунистиг партиязы делгерезин!

Совет улустуң баштынчызы болгаш башкызы, коммунизминиң улуг зодчийи, бистиң Төрээн болгаш изиг ынак Иосиф Виссарионович Сталин делгерезин!

Чагааны Тыва автономнуг областың ажылчыннарының, колхозчуларының, албан-хаакчыттарының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының хуралдарынга чугаалашкан болгаш хүлээп алган.

Партийжи-политиктиг ажылдың чугула хевири

„Тыва аңдын" трестизинде партия организациязы бо чылдың июнь айда эге организацияның ниити ажык хуралынга партия болгаш комсомол чырыдышкынының эрткен чылда түңнелин чугаалашкан.

Партия болгаш комсомол чырыдышкынының бөлгүмнериниң чайгы чапсарының үезинде партийжи-политиктиг ажылды таарыштыр тургузарын олар шиитпирлээннер. Партия төөгүзүнүң болгаш марксизм-ленинизмниң теориязының талазы-биле айтырыгларны партия эге организациязының ажык хуралдарынга тургузуп турарын организастаарын коммунистер партия эге организациязының секретаринге хүлээткеннер.

Оон бээр эге организация ажылды планныы-биле чорудуп келген. Чайгы үеде эге организацияның хамаарылгазында коммунистерниң болгаш партия кежигүнү әвестерниң марксизм-ленинизмниң теориязын шингээдип алыр талазы-биле бот-кичээлдерин улам күштелдирген.

Найыралдыг ниити чугаалажышкына кирери-биле 18 айтырыгларны планнаан. Ол айтырыгларның талазы-биле илеткелдер кылыр кижилерни онаап турган. Ийи удаа болган хуралдарга бо айтырыгларны чугаалашкылаан. „Коммунизм үезинде күрүне турар бе", „Угаан ажылы биле күш-ажылының арасында чөрүл дээлерни узуткаары канчаар болурул", „Социалистиг чарыш—коммунизм тургузарының кол методу", „Коммунизмниң улуг тудуглары болгаш совет улустуң коммунистиг ниитилелди тургузар дээш ниити демиселинге оон ужур-дузазы", „Дайын сөөлүндеги беш чыл планының күүселдези болгаш ССРӨ-ниң экономнуг сорулгаларын шиитпирлээри", „Кижилерниң медерелинде капитализмниң артынчыларын узуткаары" болгаш оон-даа өске чугула айтырыгларга улустуң сонуургалын көдүрүп турар солун илеткелдерни олар кылгылааннар.

Боттарынга онаашкан айтырыгларны әштер Коротков, Жиганов олар билдингир болгаш билириниң талазы-биле бүзүрелдиг тайылбырлап турганнар.

Мындыг арга-биле теоретиктиг айтырыгларны чугаалажыр чорук болза, коллективтиң бүгү кежигүннериниң политиктиг кижизидилгезинге улуг ажык-дузалыг болуп турарын практика көргүзүп турар.

Пушкин аттыг библиотека литература талазы-биле биске әки дузалаан. Бо аразында бөлгүмнерниң киржикчилери 60 ажыг янзы-бүрү улуг-биче номнарны ажыглап номчаан. Айтырыгларны белеткеп турар үеде көргүзүг материалдарын кызыл булуңга әки делгеп турар. Ол ишкаш коллективтиң бодунуң библиотеказы номнар-биле әки хандыртынып турар.

Теоретиктиг айтырыгларны чугаалажыры чүгле илеткелдер-биле кызыгаарлатынмайн келген. Тус-тус кижилер маңаа идепкейлиг киржип, боттарының сонуургалдыы-биле кичәәлдеп турарын илеткелдер соонда берген саналдарынга бүзүредип турарлар. Олар болза, болган илеткелдерге характеристика берип, түңнел тайылбырларны база берип турарлар.

Стахановчу шимчәәшкиннин төөгүлүг ужур-дузазының дугайында тайылбырны—әш Горбунков, кижилерниң медерелинде ам даа күштүг болуп артын турар әргиниң артыышкыннарының дугайында тайылбырны әш Мясищев, „Коммунизм деп чүл?" деп айтырыгга тайылбырны—әш Коробейников олар черле әки кылгылааннар.

Коммунистерниң сөөлгү хуралы болза, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү әвестерниң политиктиг өөредилгезин улам әки удуртурун, бар турар четпестерни узуткаарын партия эге организациязынга дааскан. Марксизм-ленинизмниң теориязын пропагандаараының бо хевири болза, кижилерниң билиин быжыглаарының база бир чугула аргазы болуп турар.

А. ЛЕПЁШКИН,

„Тыва аңдын" трестизиниң әргелелинде партия эге организациязының секретари.

Колхозчу херээженнер артельде улуг күш болуп турар

Колхозчу херээженнериң кылбас-ла ажылы чок. Олар колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү-ле адырларында киржип турар. Барын-Хемчик районнуң „Тинлелге" колхозунуң тудуг бригадазында 25 колхозчу херээженнер ажылдап келген, олар саман, тууйбу бүдүрер черни боттарының күжү-биле тургускан.

Херээженнер 14 муң кезек саманны кылып бүдүрген, оон ынай бир дагаа кажаазын туткан, ам 40 ажыг аът кирер кажааны болгаш бызаа кажаазын тудуп әгелээн. Тууйбу кылыр черде 13 херээженнер ажылдап турар, 31 муң кезек тууйбуну бүдүрүп кылган. Херээженнер С. Серемаа, С. Сюрюн, Чөнүк, Б. Хорлуу, Х. Шоваа олар онаашкан ажыл нормазын 120—150 хуу күүседип келген. Тудугда херээженнер социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алган.

Х. ДОРЖУ.

Областа дүжүт ажаалдазы болгаш күрүнеге тараа дужаалдазы

Молотов аттыг колхозта

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозу дүжүт ажаап алыышкының кидин-не чорудуп турар. Бастырылга база эгелээн. Колхоз август 15-те тараа белеткелиниң пунктузунга график ёзугаар 3 тонна кызыл-тасты киирер турган болза, херек кырында 5 тонна кызыл-тас киирген. Күрүнеге тараа дужаалдазының графигин күүседир дээш колхозчулар күжениишкинниг ажылдап эгелээн.

Дүжүт ажаап алыышкының чогуур өйүнде, чидириг чокка чорудар дээш бригадалар хүлээлге алган, оларның аразында шилчиир кызыл тук тургустунган. Колхозчулар Н. Тюлюш, Т. Сарым-оол олар тараа кезер машиналар-биле бүдүрер ажыл нормазын хүн-бүрүде 134 хуу күүседип турар.

Молотов аттыг колхозта уруглар яслизи ажытынган. Уруглар ажаар чоруктан 12 иелер хосталган, олар дүжүт ажаап алыышкынында ажылдап кирипкен.

• • •

Колхозта эге школаның башкылары, ажылчыннары колхозтуң дүжүт ажаап алыышкынынга дузалажыры-биле шеф ажылын дыштаныр хүн санында чорудар дээш шиитпирлеп алган. Башкылар, ажылчыннар бир хүнде ажылдааш, 2,15 гектар кызыл-тас, чинге-тараа кескен. Башкылар болза, хову турлагга хана солун, агитлисток үндүрген. Шефчилериниң иштинде Мартыгыр, Шангыр, Сандоол, Сайбыы олар бүдүрер ажыл нормазын ажыр күүседип турган.

А. ЧАДАМБА.

Бүгү күштү ажаап алыышкынче

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районнуң беш колхозтарының дөртү дүжүт ажаап алыышкының түлүктеп чорудуп турар. Бо чылын район дүжүт ажаап алыышкынынче август 9-тан эгелеп кирген. Оон бээр август 15-ке чедир районнуң колхозтары болгаш хуу ажылагыйлары 296 гектар черниң тараазын ажаап алган болгаш күрүнеге 12,5 тонна тарааны дужааган.

Күрүнеге тараа дужаарының талазы-биле августуң баштайгы беш хонуунуң график планын Ленин аттыг колхоз 108 хуу, Калинин аттыг колхоз 100 хуу болгаш Молотов аттыг колхоз 100 хуу күүседилээн. Дүжүт ажаап алырын болгаш күрүнеге тараа дужаар ажылды кыска хуусаа иштинде бедик шынарлыг доозар дээш колхозчулар эрестиг ажылдап турар.

Үстүнде ажылдар-биле чергелештир районнуң колхозтары 1951—52 чылдың кыжынга удур малга быжыг чем суурну тургузар болгаш малдың кышкы кажааларын чылыглап сеңтээриниң ажылдарын база кады чорудуп турар.

М. ЧУГЛУР.

Бии-Хем районнуң „Красный пахарь" колхозунуң тараа бастырар шаңында.

Чуруу **А. Ермолаевтии.**

Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде лекция пропагандазының деннелин бедидер

Ажылчы чоннарны коммунистиг ёзуга кижизидериниң чугула хемчегериниң бирээзи, кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкынарын узуткаарының бир чугула чидиг чепсээ болза, лекция пропагандазы болур. Лекциялар болза, марксизм-ленинизмни пропагандалаарының бир чугула методу болуп турар.

Сөөлгү үеде областың лекция бюрозу районнарда лекциялар чорудар бөлүктер-биле кады областың ажылчы чоннарының ортузунга политик болгаш эртем билиглер неп-тередириниң элээн ажылын чоруткан. Чаа-Хөл районнуң лекторлар бөлүү (оон удуртукчузу әш Медянцев) хөй-ниитижи лекторларның күжү-биле чоннуң ортузунга политика, эртем болгаш ажыл-агый талазы-биле темаларга 38 лекцияларны номчаан. Бо районда лекциялар чорудар бөлүк план ёзугаар ажылдап турар. Лектор бүрүзү 10—15 хонук бурунгаар чүүн дугайында кандыг теманың талазы-биле лекцияларны кажан, кая чорударының дыннадыын районнуң лекция бөлүүнден ап турар. Ол болза, лекторлар лекцияларга кайы болдунар эки белеткеп алыр арга берип турар.

Лекторларның номчуур лекцияларын баш бурунгаар лекция бюрозунуң хуралынга көрүп турар. Лекторларның ажылының шын аргазы, оларның лекцияга кичәәнгейлиг белеткели болгаш лекциялар номчулгазының эки шынары болза, чугула айтырыг. Дүжүттү дүрген болгаш чидириг чокка ажаап алыры-биле холбаштыр лекторлар болза, идей-политик талазы-биле бедик шынарлыг лекцияларны колхозчу ховуларның ажыл-ишчилеринге калбартып чорудар.

В. ДИКУНОВ.

Ажылдың темпизин улам күштелдирер

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң колхозчу тараачыннары дүжүт ажаап алыышкының кыска хуусаа иштинде чидириг чок чорудар болгаш күрүнеге тараа дужаар ажылды хуусаа бетинде күүседир дээш бедик патриотчу соруктуг ажылдап турарлар.

Районнуң колхозтары август 15-ке чедир 1014 гектар черниң тараазын кезип алган, ол болза бүгү кезип алза чогуур тараа культураларының 13,9 хуузу болур. Оон иштинден 478 гектар тарааны комбайннар-биле ажаап алган. Ленин аттыг колхоз—195 гектар, Киров аттыг колхоз—165 гектар, «Күш-ажылдың хостуу» колхоз—161 гектар, Жданов аттыг колхоз—82 гектар, Ворошилов аттыг колхоз—72 гектар черниң тараларын ажаап алган.

График план ёзугаар район ниитизи-биле август 15-те күрүнеге 508 центнер тараа дужаар ужурлуг турган болза, чүгле колхозтар безин август 16-да 1476 центнер тарааны күрүнеге дужаап берген. Моон алгаш көөрге, районнуң колхозтары дүжүт ажаап алыр болгаш күрүнеге тараа дужаар ажылдарның талазы-биле багай эвес ажылдап турары тодаргай.

Бо ажылдарның темпизин моон сонгаар улам күштелдирери чугула.

В. ПАВУ.

Сүт-Хөлде ажаап алыышкын болгаш күрүнеге дужаалга

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң колхозтары дүжүт ажаап алыышкының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын шалыпкын темпи-биле чорудуп турар.

Август 14-түң медээзи-биле алырга, кезер машиналар-биле болгаш хол кадыырлары-биле Сүт-Хөл сумуда Киров аттыг колхоз 20 гектар, Хөр-Тайга сумуда Сталин аттыг колхоз—35 гектар, Кызыл-Тайга сумуда «Большевик» колхоз—26 гектар, Бора-Тайга сумуда «Сталинчы орук» колхоз—10 гектар, Улуг-Алаак сумуда Жданов аттыг колхоз — 20 гектар черниң тараазын кезип ажаап алганнар.

Районда МТС-тиң комбайннары август 15-тен эгелеп Киров аттыг, Жданов аттыг, «Сталинчы орук» колхозтарның тараазын кезип эгелей бергеннер.

Тараа алыышкыны-биле кады күрүнеге тараа дужаалгазын районнуң колхозтары массалыы-биле чорудуп турар. Август 16-га чедир «Большевик» колхоз—40 центнер, Киров аттыг колхоз—7 центнер, Сталин аттыг колхоз—7 центнер эки шынарлыг тарааны дужааганнар. Колхозтар күрүнеге дужаар тараазын тараа хүлээп алыр пунктуларга чедиргеш, кургадып, арыглап турарлар.

О. ХУНА.

Ажаап алыышкынны дүргедедир

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң колхозтары август 15-ке чедир 265 гектар черниң тараазын ажаап алган, оон иштинден 66 гектар тарааны комбайннар-биле ажаап алган.

Районнуң колхозтары август 10-дан 15-ке чедир график план ёзугаар күрүнеге 200 центнер тараа дужаар ужурлуг турган болза, херек кырында 233 центнер тараа дужааган ийик пе азы ол беш хонуктуң график планын ажыр күүседкен. «Бурунгаар» колхоз август 15-те күрүнеге 89 центнер тарааны дужааган, ол болза ук колхоз үш беш хонуктарның графигин күүседип алганы ол. Ол ышкаш Сталин аттыг колхоз август 15-те күрүнеге 95 центнер тарааны дужаагаш база үш беш хонуктарның график планын харугда дужаап алган. «Тиилелге» колхоз баштайгы беш хонукта 35 центнер тараа дужаар ужурлуг турган 56 центнер тарааны дужааган.

Дүжүт ажаап алырының болгаш күрүнеге тараа дужаарының темпизин күштелдирери негетинип турар.

А. ШААЛЫ.

Мурнакчы совет идеологияның күжү

Марксизм-ленинизмниң улам тиилеп турар өөредиин удуртулга болдуруп алгаш, бистиң партиявыс бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгелерни чеңдип алган. Совет улус социализмни тургускан болгаш коммунистиг ниитилелди чедиишкинниг тургузуп турар. Бистиң Төрээн чуртувус депшилгелиг кижи төрелгетенниң авангардызында чоруп орар. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарының чедиишкиннерин боттарының караа-биле көөр дээш, чаа амыдыралды тургузарын совет улустан өөренип алыр дээш бүгү чурттардан эң эки кижилер биске кээп турар.

Бистиң партиявыстың улуг байлаа болза, оон идепкейлиг байлакшылы болур. Бистиң каадырларывыстың идей-политиктиг каннанылгазының айтыырларында, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинче Ленин болгаш Сталин, большевик партия кезээде улуг кичээнгейни салып келген. Социализмден коммунизмче чоорту шилчилгениң үезинде идеологтуг ажыл онза ужур дузалыг болган. Коммунизмниң угаан бодалынга совет кижилерни кижизидери бистиң улам-на бурунгаарлаарывыстың бир шиитпирлиг үүлү болур.

Каадырларның идей-политиктиг каннанылгазынга, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге идеологтуг айтыыглар талазы-биле ВКП(б)-ниң төөгүлүг доктаалдары шылгарангай рольдиг болуп турар. Ол шиитпирлер-биле чепсегленген партия бодунуң идеологтуг ажылын улуг бедикче көдүрген. Партияның айтыышкыннары болза, эртемниң болгаш уран үүлдүң ажылдакчыларының хүрээлеңинге дайынчы совет патриотчу угаан бодалды быжыглап, совет литератураның болгаш уран чүүлдүң идепкейлиг чоруун күштелдирип, социалистиг культураны чаа бедик чадаже көдүрген.

«Звезда» болгаш «Ленинград» деп журналдар дугайында ВКП(б)-ниң ТК-ның 1946 чылдың август 14-те үндүрген доктаалы болгаш оон дараазында театр, кино болгаш музыка талазы-биле үнген доктаалдар идеологтуг ажылдың көдүрлүүшкүнүнге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болган. Улустуң болгаш аныяктарның коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге литератураның болгаш уран үүлдүң хөй ниитичи чаартылгалыг улуг ролин ВКП(б) Төп Комитеди онза күштүү-биле айыткан. Бистиң чуртувуска литература болгаш уран үүл болза, совет тургузугнуң амыдыралдыг үндезини болуп турар большевик партияның политиказын удуртулга болдурар ужурлуг. Идея чок, политиктиг эвес, «уран үүл уран үүлге» дээр чорукту барымдаалаар кандыг-даа үүл совет литературага таарышпас, совет улустуң болгаш күрүнениң эргеажыктарынга хоралыг болгаш бистиң номнарывыска, журналдарывыска турбас ужурлуг деп партия айыткан.

«Делегейде эң-не мурнакчы литература болур совет литератураның күжү болза, улустуң эрге ажыктарындан, күрүненің эрге ажыктарындан өске эрге ажыктар чок болгаш турбас литература болуп турарында, совет литератураның сорулгазы болза аныяктарны кижизидерде, күрүнеге дузалаар, оларның негелделерин харыылаар, чаа салгакчыларны эрес омак кылдыр, бодунуң херээнге бүзүрээр, бергелерден кортпас, кандыг-даа моондактарны ажып эртеринге белен кылдыр кижизидери болур»—деп ВКП(б) ТК-ның доктаалында чугаалап турар.

Совет интеллигенция болгаш бистиң бүгү улузувус совет кижилериниң амыдыралдыг эрге ажыктарын харыылап турар хемчеглер кылдыр идеологтуг айтыыглар талазы-биле партияның шиитпирлерин улуг ханыышкын-биле хүлээп алган. Партияның айтыышкыннарын удуртулга болдургаш, совет чогаалчылар болза, улуг совет улустуң маадырлыг ажыл херектерин шын көргүзүп турар шылгарангай чогаалдарны тургускан.

Большевик партияның, эш Сталинның углап шиглекчи удуртулгазының болгаш могаг-шылаг чок сагыш салыышкының ачызы-биле совет литература көдүрлүүшкүннүң чаа үезинче кирген. Совет литератураның эң эки чогаалдарының утка шынары социалистиг Төрээн чуртка ынакшылдың, бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң болгаш улустар аразынга найыралдың идеялары-биле сиңникен. Ол чогаалдар коммунизм тургузуп турар совет кижиниң тайбың тургузукчу күш-ажылын көргүзүп турар.

Амыдыралды шыны-биле айтып, чаа, мурнакчы үүлдүң өзүп турарын илередип, кайгамчыктыг совет кижилериниң дүрзү-хевирлерин тургуспушаан, чогаалчылар болза, чаа темалар-биле, маадырларның чаа характерлери-биле литератураны байыдып турар, ындыг чорукту эрткен үеде литература билбес турган болгаш билип-даа шыдавас турган. Амыдыралдан өөренмишаан, совет литература уран-чечен сөстүң күжү-биле бистиң амыдыралывыста чаа үүлдерни миллион-миллион кижилериниң байлаа болдуруп, күш-ажылдың болгаш эртемниң чогаадыкчы чаартыкчыларының дуржулгазын пропагандалап, бүгү мурнакчы, депшилгелиг үүлдериниң тиилелгезинге дузалап турар.

Совет кижиниң угаан бодалдарының болгаш сеткил сагыжының байлаан, оон алдарлыг херектерин урнчечен дүрзү-хевир-биле илеретпишаан, чогаалчылар болза, совет кижилериниң характеринде эң эки үүлдерни хөгжүдеринге, эргиг үүлдериниң артыышкыннарын дазылындан тура тыртарынга дузалажыр, бистиң ниитилелдиң бурунгаар шимчәәшкининге идепкейлиг дузалажып турар, совет кижилериниң амгы салгакчыларының чаагай үүлдери угаан-бодалында сиңникен Воропаевтиң, Мересьевтиң, Батмановтуң, Тутариновтуң болгаш өскелериниң дүрзү-хевирлерин бистиң чогаалчыларывыс тургускан, ол тургустунган дүрзү-хевирлер номчукчуларның изиг ынакшылын чаалап алган.

Совет литература улус чонга хоралыг саңлдар халдавырга удур демиселди чорудуп тургаш, хөгжүп келген болгаш хөгжүп турар. Совет литератураның мурнунда турып турар идей-кижизидилгелиг сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээр төлээде чогаалчыларның боттарының хүрээленин сырый катыштырарынга партия оларга сагыш салыышкынныг дузалап турар . Антипатриотчу критиктерниң бөлүүн партия илередип, чамдык чогаалчыларның чогаадылга ажылында идея болгаш уран-чечен талазы-биле улуг алдагдалдарны айтып, бедик идейлиг чорук дээш, уран-чечен мергежилге дээш демиселдиң эргежок чугулазын чаа күш-биле айыткан.

Идеологтуг айтыыглар талазы-биле ВКП(б) ТК-ның төөгүлүг шиитпирлерин күүседип тургаш, партия организациялары улуг ажылды кылган. Литератураның болгаш уран-үүлдүң ажылдакчыларының чогаадылга организацияларының амыдыралынга партия организациялары идепкейлиг саңлдарны киирип турар апарган. Ынчалза-даа чамдык партия организациялары идеологтуг ажылдың айтыыгларынче, интеллигенцияның идейлиг кижизидилгезинче ам-даа чогуур кичәәнгей салбайн турарын демдеглээр херек.

Литература чогаалдарында идеология талазы-биле хажыдыышкыннарны чоокта чаа илереткени болза, чогаадыкчы каадырларның идейлиг кижизидилгезиниң талазы-биле чамдык партия организацияларының ажылында четпестернин дугайын чугаалап турар. Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел чогаалдарның аразында ам-даа кошкак хөгжүп турарын, Совет чогаалчылар Эвилелиниң чамдыкта литература хөгжүлдезинин чугула айтыыгларының ийи-биле эртип турар деп чүвени, журналдарның редакция коллективтериниң ажылын улуу-биле экижидерин негеп турар деп чүвени фактылар көргүзүп турар.

Таарымчалыг теманы шилип алыры, уран-чечен форма дугайында сагыш салыры ыяавыла эвес деп санап турар авторларлыг, чиг, чедир ажылдап кылбаан чогаалдар чамдыкта парлатынып үнүп келир таварылгалар ам-даа бар. Сөөлгү чылдарда чогаатынган эки номнарда безин композиция талазы-биле, сюжет, стиль болгаш дыл домак болбаазырадыр талазы-биле улуг четпестер бар.

Уран-чечен мергежилгени бедидериниң улуг ужур-дузалыын партия чугулалап турар. Совет ниитилелдиң амыдыралының дугайында, совет кижи дугайында уран-чечен талазы-биле тодаргай, долу үнелиг чогаалдарны бижип тургузарынче ВКП(б) ТК-ның доктаалдары чогаалчыларны кыйгырып турар. Эки амданны билир кылдыр улус чонну кижизидеринге дузалаары — чогаалчыларның харыысалгалыг болгаш алдарлыг чаагай сорулгазы болур.

Четпестер-биле болгаш алдагдалдар-биле демиселге шылгатынган большевикчи чепсек болза, большевикчи шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел болур. Партия организацияларының сорулгазы болза, бүгү идеологтуг ажылдың чаа көдүрлүүшкүнү дээш демиселге ол чепсекти үргүлчү ажыглаары болур. Буурап турар буржуаз идеологияга удур демиселди дынзыдары, делегейниң чаа дайынының империалистиг кыпсыкчыларының кижиге өжээнниг пропагандазын могаг-шылаг чокка илередири эргежок чугула.

Тайбың тургузукчу күш-ажыл-биле сорук кирген совет улус Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазы-биле коммунистиг тургузуушкунуң оруу-биле дынзыг базып чоруп орар. Бистиң чуртувуста ийи улуг күштер — улус болгаш коммунизм чаңгыс кылдыр катышкан. Марксизм-ленинизмниң улам тиилеп турар идеяларын миллион-миллион совет кижилер шингээдип алган болгаш ол идеялар күчүлүг чаартыкчы күш болу берген.

Мурнакчы культураның болгаш депшилгениң чөленгиижи кылдыр бистиң Төрээн чуртувусту улам-на алдаржыдып болур, советтиг Төрээн чурттуң чечектелиишкини дээш, бүгү делегейге тайбың дээш, коммунизм дээш демиселди чорударда бистиң улузувуска дузалап болур шылгарангай чаа чогаалдарны литератураның болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчыларындан, культураның болгаш эртем ажылдакчыларындан совет кижилер манап турар.

(«Правданың» мурнуку үүлү).

СТАЛИНЧЫ ШАННАЛДЫҢ ЛАУРЕАТТАРЫНЫҢ НОМНАРЫ

„Чер кырында чырык“

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1950 чылдагы доктаалын өзүгаар Семен Петрович Бабаевскийге ооң «Чер кырында чырык» деп романы дээш Сталинчы шанналдың ийиги чергезин тывыскан.

«Чер кырында чырык» деп роман болза «Алдын сылдыстың эдилекчизи» деп номнуң уланчызы болуп турар болгаштын ооң иштинде кол-кол маадырлар номчукчуга таныш болуп турар.

Ленин—Сталинның улуг идеялары-биле, коммунизминиң идеялары-биле чырытынган амыдыралды ук номнуң автору уран-чечен сөстүң мастериниң улуг мергежили-биле көргүскен, иштиниң херээн, большевиктер партиязынга кижизитирген совет патриоттарының чаагай сеткилин болгаш бодалдарын чедингири-биле чураан. Ук романда көргүстүнген овурлар амыдыралгыр, шынчы, эрткен үеним артыышкыннарын ажып эртпишаан, ниитиниң ажыл-агыйының күчүлүг өзүлдези дээш демисежип турар дайын сөөлүндеги колхозчу көдээниң кижилерин номчукчулар олардан көрүп турар.

«Чер кырында чырыктың» кол маадыры Сергей Тутаринов чаа чүүлдүн сеткили-биле тудуш, кижитөрелгетенниң аас-кежииниң бедиктеринче — коммунизмче доктаамал шимчээшкинге дузалап турар чаа-чаа идеяларның автору өзүлүг большевик. Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүскомунуң даргазы Сергей Тутариновту болгаш ВКП(б) район комитединиң секретари Николай Кондратьевти долгандыр ук районнуң эн эки колхозчулары сырый катыжар. Олар канчаар-даа аажок улуг тудуушкунну чорудуп, чамдык кижилерниң медерелинде эрткен үеним ирик-сазаң артыышкыннары-биле эптеш чок демисежип турарлар.

Кубаньниң станицаларында улуг өскерилгелер: хову камгалалының ыяш олуртуушкуну, садтар тарыышкыны, хөөлбек суглар тудуушкуну, тараа бастырыышкынынга болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларынга электричествону ажыглаар чорук, оруктар тудуушкуну, суг дамчыдылгаларының дериишкини совет кижилерниң кызымак күжениишкиннери-биле болуп турар деп чүвени чогаалчы Бабаевский тодаргай көргүскен. Үстүнде ол сорулгалар болгаш планнар бодунуң хемчээл талазы-биле канчаар-даа аажок улуг, ынчалза-даа Сергей Тутаринов, Николай Кондратьев болгаш оларның удуртуп турары колхозтар боттарының күжүнге бүзүрелдиг, ынчангаш ук сорулгаларны олар амыдырал кырында чедиишкинниг боттандырып турарлар.

Партийжи удуртукчуга эргежок чугула шынарларны агроном Татьяна Нецветованың нүүрүнге чогаалчы ажыдып, ооң-биле кады колхоз даргазы Хворостянкиниң болгаш өскелерниң-даа чазыгларын, шын эвес шугумнарын колхозчуларның боттарының канчаар илередип турарын, аныяк удуртукчу Сергей Тутариновтуң чамдык чазыгларын эдеринге оларның канчаар дузалажып турарын ылап шынныы-биле көргүскен. Амыдыралдан политика талазы-биле чыъдып калган колхоз даргазы коммунист Головачевту Кондратьев өөредилгедиве өй-шаанда чорудуптар. Кондратьев биле беседага чалгынланган болгаш ук беседаның соонда мырыңай чаа өзү-биле, чаа күш-биле ажылдап эгелээр лесовод Конышев-биле ужуражылга база ук романда кончуг эки көргүстүнген. Кондратьевке амыдырал дээрге чонга бараан болуру. Чон ону билип турар болгаш угаанныг, туруштуг ол Большевикке боттарының ынакшылы-биле, кызымак ажылы-биле харыылап турар.

«Чер кырында чырык» деп номда кайгамчыктыг эрын — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Андрей Васильевич Конышевтиң Иосиф Виссарионович Сталин-биле ужурашканының дугайында чугаазы бар.

Коммунизм болза, анаа-ла күзел эвес, а совет кижилериниң хүн-бүрү амыдыралының практиктиг херээ болу берген деп чүвени, коммунизмниң илерээшкиннерин колхозчулар электрижидилгеден, суг дамчыдылгаларындан, тарытынып турар садтардан болгаш аырга-арыглардан чидии-биле медерел билип турар деп чүвени автор «Чер кырында чырык» деп романында уранчечени-биле көргүскен.

Ол кайгамчыктыг ном көдээнин партия болгаш совет ажылдакчыларының өзүлүг салдыныкпас ному апарган болгаш партияның база чазактың салган сорулгаларыш чедиишкиниг шиитпирлээринге колхозчу тургузугга улуг идигни бээр.

И. ЕРОЦКИЙ.

Куйбышевтиң суг күжү-биле ажылдаар электристанциязының тудуунуң экскаваторжуларының ортузунга онаалгаларны хуусаа бетинде күүседири дээш, механизмнерни эн эки ажыглаары дээш социалистиг чарыш калбарган. Чаржып турарларның аразында Н. Зинкевичниң бригадазы эки ажылдап турар. Экскаваторжулар болза, бүдүнчартык—ийи нормаларны күүседип турарлар. Металл өзекте экскаваторнуң кабиназының кырында тайбының сүлдези—як көге-буга олурар. Ажылдан хостуг үеде бригаданың киржикчизи машинист Н. Солодов шевергини-биле ону ыяштан чазап кылган.

Чурукта: бригадир Н. Зинкевич (солагай талазында) болгаш машинист Н. Солодов боттарының экскаваторунга тайбының сүлде демдээн тургузуп турлар.

Чуруу М. Клименковтуу. СЭТА-ның пресслишези.

Чаа өөредилге чылынга белеткел

Школаларга өөредилге чылының чедиишкинниг эртери болза, өөредилге чылынга уткуштур школа, интернаттың септелгезин бүгү талазы-биле таарымчалыг кылдыр чорутканындан база хамааржыр. Ол улуг болгаш харыысалгалыг ажылды Кызыл районнуң Сесерлиг сумуда эге школа (эргелекчизи эш Дендип) эки организастаан. Школаны, интернатты, столоваяны база башкылар бажыңнарын бо чылын бүрүнү-биле транкалап, балгаштап, чугайлаан болгаш чаа-чаа плиталарны база контрамаркаларны эки шынарлыг кылган. Эргижиреэн эжиктерни болгаш соңгаларның рамаларын чаартып кылган. Амгы үеде бүгү-ле бажыңнарның шалаларын будуп, уругларга тааржыр лозун, плакаттар болгаш портреттерни, чуруктарны белеткеп эгелээннер.

Септелге ажылдарынга школаның ажылчыннары Седип, Сухова, Сандый, Киимаа, Савина олар онза кызымак ажылдап, хүн-бүрү ажыл нормаларын 115—140 хуу чедир күүседип келгеннер. Нарын чүүлдер кылырынга „Баян-Хем“ колхозтуң бызанчызы Барынза онза эки киришкен. Ооң чаап кылган херекселдери быжыг болгаш шевергин болуп турар.

К. ОЧУР-ООЛ.

Тудугнуң темпизин дүргедедир

Чаа-Хөл районнуң Үрбүн сумуда Сталин аттыг көдээ ажылагый артелинде эге школаның бажыңының тудуу кончуг оожум темпи-биле чоруп келген.

Тудуг болза, 2 класстыг, 2 биче өрээлдиг школа болур ужурлуг. Ону 1950 чылда тудуп эгелээн. Амгы үеде ооң чүгле ханаларының тудуун доскаш, дээвирин шып, довурак төккен. Өске бүгү херекселдерин четчелээрин күүсетпээн. Бажыңны бо чылын ажыглалга киирер ужурлуг турган. Ынчалзадаа аңаа бердинген рубль чөптүүбиле бүрүн ажыглатынмаан. Аңаа хөй-ниитиниң шеф дузаламчызын четпес организастаан. Бо дугайында суму Соведи болгаш колхоз баштаар чери (даргалары Седен, Сүктер), партия организациязы (секретари Хоюгбан) олар багай ажылдааннар.

Бүгү-ниитиниң ыяавыла өөредилгезин боттандырар талазы-биле бо чугула белеткел ажылын чогуур үеинде боттандырза чогуур.

А. ЧАМБАЛ.

Он бешти ужурган

Мөнгүн-Тайга районнуң Мөгеи-Бүрен сумузунуң анчы араттары бөрү-биле демиселди чорудуп келген. Мооң мурнунда анчы Маннай бөрүнүң ижээнин дилеп тыпкаш, аңаа турган 12 бөрү оолдарын кыра шапкан.

Ол сумуда аныяк анчы Мөмбей 2 бөрү өлүрген, ол ышкаш Чамзы бир улуг бөрүнү боолап өлүрген. Бөрүлерни шагның кайы-даа үеинде аңнап өлүрери чугула.

С. ДОРЖУ.

Колхозтуң мурнакчы малчыны

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелинде хой кадарчызы коммунист Чалаа колхозка 1948 чылда киргениниң бээр хой кадарып келген. Ол ам районнуң дуржулгалыг мурнакчы малчыннарының бирээзи болуп турар.

Үш чылдың дургузунда ооң кадарган малдарындан чаңгыс-даа баш мал хораваан. Ол эрткен чылын 172 баш төрээн хойлардан 179 баш хураганнарны ажаап ап доруктурган. Ооң мурнакчы ажылын барымдалааш, колхозтуң баштаар чери колхозчуларның шиитиниң хуралынга мактап, 40 рубль-биле болгаш өртектиг бараан аймаа-биле тааннаан.

Эш Чалаа ам 60 харлыг. Ынчалза-даа ол улам сорук кирген ажылдап турар. Бо чылын төрээн 141 баш хойлардан төрүтүнген 151 баш хураганнарны база чидириг чокка ажаап алган. Дуржулгалыг мурнакчы малчын бо чылын малчыннар аразынга шилчиир кызыл тукту алган.

«Чүгле чайгы ажыл-биле кызыгаарланмайн маадыр кинтаглаадыышкынынга эки белеткелди кылыр мен» деп ол чугаалап турар. Ол кончуг шын. Бүдүн чылдың иштинде кышкы үе мал ажылынга өкве берге. Ону ол малчын кончуг эки билип турар.

Кадарып турар хойларының база хураганнарының дүгүн ол чидириг чокка кыргып, күрүнепин дүк белеткелиниң планынга киирери-биле үлээдип берген.

М. ЮНДЕШ-ООЛ.

Идепкейлиг колхозчу

Бежен алды харлыг Ондар Седиваа ам Сүт-Хөл районнуң Хөр-Тайга сумуда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу. Ооң назы-хары улгады берген болзадаа, бо сталинчы үеним чаагай амыдыралының улам ыңай чечектелиишкини дээш сорук кириишкиниг ажылдап турар.

Бо чылын часкы тарылгага бугашталгазынга ол эрестиг ажылдаан. Колхозтуң 65 баш өшкү малын эки кадарган. Часкы хову ажылының үеинде трактористерге аъш-чем белеткеп бээр ажылга идепкейлиг киришкен.

Сиген ажаап алышкынынга белеткелдер хүннеринде сиген шөлдерин суггарарынга болгаш ыяш-дажын арыглап аптаарынга киржип келген. Ол ам сиген кезип, ажаап алыр ажылга киржип, хүн-бүрүде ажыл нормазын 100—120 хуу күүседип турар.

Районда тараа быжып турар. Тараа чиир куштар хөй болуп турар. Ынчангаш колхозтуң баштаар чери 60 га хире черниң тараазын аная кадартып каан. «Тарааны боларга бербейн тургаш, чидириг чокка ажаап ап шыдаар бис» деп ол чоргаар чугаалап, база эки ажылдап турар.

Колхозчу амыдырал кижи бүрүзүнүң идепкейлиг күш-ажылының түннелинде дүрген сайзыраар деп чүвени ол эки билир.

О. САРЫГ-ООЛ.

Ыяш камгалалының ажылдакчыларының харыысалгазын бедидер

Сүт-Хөл районнуң девискээринде ыяш үнүш байлаа дыка хөй. Ындыг турбужа, ыяш камгалалының ажылы кончуг сула тургустунган, элээн хөй ыяш, чимис байлактыг Улуг-Алаактың чыжырганалыг ыяштарын, хадыңнарын болур-чогуурубиле хайыралаваайн, корум-чурум чокка чамдык кижилер хөйү-биле кезип, харын чамдыкта өртедип, үрегдеп турган фактылар илерээн.

Хөлчүктүг сумунуң девискээринде өртектиг пөш, шиви, дыт ыяштарда «ыяш аарыы» тывылган. Ол түүден болганыл дээрзин шинчилеп көөр, «ыяш аарыын» узуткаар талазы-биле болдунар аргаларны чорудар ужурлуг турган. Ында аырга-эзимнериң ыяжы саргара када берген. Ол болза, ыяш байлак талазы-биле каража болуп турар.

Оон аңгыда Хөр-Тайга, Кызыл-Тайга, Хөлчүктүг сумулэрниң чурттакчылары оттулар ыяштың өртээн төлевейн, ону халас оттулуп турар. Ужуру болза, күрүненин, бүгү улустуң өнчү-байлаа — ыяшты ажыглаарда болгаш оттуларда ооң чогуур өртээн хамааты бүрүзү күрүнеге төлээр хүлээлгелиг. Ыяш камгалалының ажылдакчылары В. Гамолов, Бийимба, М. Чигжит Калчан-Көк олар ажыл-хүлээлгезин кончуг кошкак күүседип келген. Олар арагалаарынга-ла өйлешкен, харын арага сөннээн кижилерге ыяшты өртек чокка чөпшээреп турар чүүл бар. Ол ажылдакчылар болза, ажыглалга кирер, оттулар ыяштарның чогуур өртээн кижилерден ыракта-ла четпес чыып ап турар.

Үстүнде илеретинген чылдагааннарның уржуундан ыяш камгалалының ажылдакчылары ыяш камгалалындан күрүнеге кирзе чогуур акша-хөрөнгиниң киирилде орулгазының планын ыракта күүседип шыдаваан. Районнуң ыяш ажыл-агый черинің эргелекчизи эш Гамолов ыяш үрегдекчилери-биле демиселди кошкак чоруткан.

Ыяш камгалалының ажылдакчылары чугула чүүлдер-биле хандыртынган болуп турар, ам хамык ужур ак-сеткилдиг болгаш харыысалгалыг ажылдаарында деп чүве билдингир. Олар чүгле район төвүнүң чоогунда дескиндир чоруп турбайн, суму бүрүзүнге, ырак черлерге үргүлчү барып, ыяш байлакты чөп ажыглаарының болгаш ону кам-хайыра чокка үрегдеп төтчеглээр чоруктар-биле шыңгыы демисел чорудар дугайында улуг кичээнгей салыры чугула.

С. СЕРИҢ-ООЛ.

Бижик билбес чорукту узуткаар дээш

Бижик билбестерни бижикке өөредир дээш Чаа-Хөл районнуң колхозтарында болгаш сумуларда эрээн хөй бижик бөлгүмнерин хөй-ниити организациялар тургускан. Комсомолчулар бижик билбес чорукту узуткаар дээш ажылдап турар. «Бурунгаар» колхозта комсомолчу М. Адыпаа 14 кижини бижикке өөредип, 35 катап кичээлдер чорудуп турар.

Культармейжи Чээргенек 16 кижини бижикти номчуп, бижип турар кылдыр өөреткен. Комсомолчулар Доржу, Долума олар 15 кижини бижик билир кылдыр өөреткен. Ам удавас комсомолчу культармейжилер чай дургузунда бижик өөредилгезиниң талазы-биле чоруткан ажылының тодаргай түннелин кылыр.

М. МААДЫР-ООЛ.

Хову ажылының үеинде аарыыр чорукту болдурбас дээш

Бистиң чуртувуста колхоз тургузуунуң быжыгып турары, көдээ ажыл-агыйга эң чаа техниканы калбаа-биле шингээдип алганы көдээ чурттакчыларның амыдырал чурталгазының деңнелин дыка бедиткен.

Бистиң тараа шөлдеривисти сайзырадып турар тракторларның болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарының саны чыл бүрүде өзүп турар, ол болза, колхозчуларның күш-ажылын дыка чиигеткен.

Көдээ ажыл-агыйда ажылдап турар кижилерниң күш-ажылын болгаш амыдырал байдалын экижидер дээш Совет күрүне улуг сагышты салып турар.

Революция мурнунда көдээ суурларга эмнелге дузаламчызы шуут чок турган болза, ам эмнелге дузаламчызын көдээ черлерде хүн-бүрү калбартып турар. Дыка хөй санныг эмнелге черлери, амбулаториялар, эмнелге болгаш фельдшер салбырлары ам көдээ чурттакчыларны эмнеп турар.

Эмнелге ажылдакчылары чүгле аарыг кижилерни эмнээр дугайында сагыш салып турар эвес, харын аарыгны болдурбас дугайында улуг сагышты салып турар, ынчангаш ооң ачызында аарыр турарларның саны дыка эвээжээн.

Кижилериниң аарыыр чоруун амдаа эвээжедирде болгаш аарыыр чорукту болдурбаста кижи бүрүзү аарыгны болдурбазының аргаларын билип алыр ужурлуг.

Канчаар-даа аарый бергенде азы айылга таварышканда ыяавыла эмчиге баар. Ындыг-даа болза, хенертен аараан болгаш айылга таварышкан кижилерни эмчиге чедиреринің мурнунда кончуг дүрген дуза көргүзери база негетине бээр. Ынчангаш кижи аарып качыгдай бергенде бодунга болгаш өжинге баштайгы бир дугаар дуза көргүзерин билири херек.

Бодунуң кадыын камгалап быжыглаар төлээде, кижи бүрүзү бодунуң арыг-шеверинің дугайында сагыш салыры чугула. Эң ылаңгыя тракторист болгаш комбайнёр кижилер арыг-шеверни сагыыры онза чугула, чүге дээрге, олар чаар болгаш кывзр материалдар-биле үргүлчү ажылдаар, а ол чүүлдер кешти үреп турар. Ынчангаш кешке чамдыкта шыйбакталып, ойлу берген черлер болгаш өске-даа кемдээшкивнер болуп турар. Кештиң балыгларынче микробтар киреп бээр. Ол микробтар кадага, кодур болгаш өске-даа ириңнелир аарыгларны болдурар.

Хирлиг балыглар микробтарның чурттаарынга болгаш өзериинге эннe таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Арыдыр чуп каан кадык кеш бодунга дегген микробтарны өлүрүп каар күштүг болуп турар.

Чугдунар чорук дыка хөй микробтарны кештен арыдып турар. Мынчангаш кешти арыг-шевер тудар дугайында сагыш салыр болгаш үргүлчү чунар херек.

Ажыл төнген соонда эки чунуп каптар. 7 хонгаш бир катап чунар-бажыңга киргеш, иштики хевин солуур.

Чайын, кажан кижи дериидип, хирленир үеде кештиң арыг-шеверинің дугайында улуг сагыш салыр херек. Чайын хемге азы дамырак сугларга эштип, чунар херек. Малдың хирлендирип каан суунга, хеп чуп турар сугга чунуп болбас. Ындыг черлериң үстүнге чунар.

Чаар материалдарның хоралыг хөделиишкининден холдарны камгалаар. Ажыл соонда оларны эки чуур. Кадыг дүрбүүшкүн азы щётка болгаш чылыг суг-биле саваннап чуурга кештиң бүгү сыгылгактарында хирни болгаш холдуң дыргак адаанда үстү экизи-биле арыглап каптар. Холдарны бензин азы керосин-биле чугбаза эки: керосин кешти хорладып баксырадыр, а бензин ооң аңгыда отка айыылдыг. Чунган соонда холдарда шыйбакталы берген черни иод-биле чаар, а чарлып ойлуп кадыгланы берген черни борлуг вазелин азы глицерин-биле чаар.

Чемненир мурнунда холдарны ыяавыла чуур. Хирлиг холдар-биле чемненирге аъш-чемге ажин тифиниң, дизентериянның болгаш өске-даа халдавырлыг аарыгларның микробтары (тывылдырыкчылары), кыжаның чуургалары кирип болур.

Чүгле хайындырган суг ижер болза эки. Дамырактарның, хөлдерниң, хемнерниң суу чеже-даа арыг болза, ону чигге ижип болбас. Ындыг сугга аарыгның тывылдырыкчызы—микробтар бар болур. Кудук суун эмчи чөпшээрээн болза, ам ижип болур: ижер сугну хааглыг савзга: бетонга, шилге тургузар. Кижи бүрүзү сугну ижерде бодунуң савазы-биле суг куткан савзың аксыр черинден кудуп ижер херек.

Чиг сүттү, бир эвес ону ап турар малы кадык деп бүзүрээр болза, ам ынчаарда ижер. Ажылга үнерде хайындырган сүт алыр болза эки.

Чиг ногаа болгаш кат аймаан чугбайн чип болбас деп чүвени утпаңар. Хирлиг ногаа болгаш кат аймаанга аарыгның тывылдырыкчылар—микробтар чоруп болур.

Шөйүндүвүн халдамырлыг аарыгларындан камгаланырының чепсээ болза, ол аарыгларга удур тарылга болтур. Тараан эм кижиниң организминге бир чыл хире күштүг болуп артып калыр, мынчангаш чазын-на тарылганы катаптап кылдыртыр дээш эмнелге ажылдакчыларынга баар херек.

Совет үлетпүр камгалалга таарыштыр кылган көдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрүп үндүрүп турар, мынчангаш бир эвес оларны шын ажыглаар болза, оларның-биле ажылдаары мырыңай айыыл чок.

Техниканың айыыл чогунуң чурумнарының чамдыктарының дугайын маңаа тайылбырлап чугаалаарга мындыг. Комбайнёрлар болгаш трактористерниң тускай кичээлдеринге оларның дугайында корум-чурумнарны тодаргай өөренген турар ужурлуг.

Техникаларның айыыл чогунун бүгү корум-чуруму бөдүүн болгаш ону күүседири кончуг чиик.

Тракторга болгаш комбайнга ажылдап турар үеде айыыл чок чорукту хандырар корум-чурумнарны сагывас болза, чижээлээрге, шимчедикчини ажылдадырда, чаарда, тракторну болгаш кожар машиналарны эдип, таарыштырып кылырда, бакта кывар чүүлдү хынаарда болгаш өске-даа чүүлдерни кылырда айыыл чок чоруктун корумчурумун сагывас болза, айыылдыг болуушкуннар (таварылгалар) болуп болур.

Тракторга азы комбайнга ажылдап турар үеде камгалал карак шилин кедип алыр херек.

Ажылдап турар кижиниң иштики хеви довурак, доозун, кывар, чаар материалдар-биле хирленмезин дээш ооң даштындан кедер тускай хепти кедер. Оон аңгыда ол хеп ол кижини өл-шыктан, чаашкындан, сооктан камгалаар. Тускай хепти үргүлчү чуур херек.

Аарый бергенде азы айыыл болганда баштайгы эмчи дузаламчызын көргүзери-биле трактор бригадазы бүрүзүнге, комбайн агрегаазы бүрүзүнге эмчилериң тускай өөредип кааны боттарының аразындан санитар таңныылдары турар. Бригада бүрүзүнге иод, хөвең, балыг шарыыр бинтилер, вазелин болгаш өске-даа эмнерлиг аптекажыгаш тургузар херек. Санитар таңныылдардан аңгыда трактористер болгаш комбайнёрлар боттары чугула апарган үеде бодунга болгаш өөрүнге баштайгы дузаны көргүзүп шыдаар кылдыр өөренип алыр ужурлуг. Чогуур өйүнде, шын көргүскен баштайгы дузаламчы ол кижиниң амыдыралын камгалап ап болур, балыгланган соонда ол кижиге тыптып болур ириңнелир аарыгларны болдурбайн барып болур, эмнээшкиниң хуусаазын дыка кызырар. Айыылга таварышкан кижиге баштайгы дузаны көр үскеш, ол кижини эмнээр эмчини, фельдшерни келдирер дугайын азы чокка эмнелге салбарынга чедирерин сагыш салыр херек.

Янзы-бүрү, харын мырыңай бичии-даа балыг тыпты берзе эмчиге чедер херек. Эң бичии балыг безин бир эвес чогуур өйүнде эмчи дузаламчызын көргүспес болза, ынаар микроб киргеш, аарыгны тывылдырып болур. Балыгны эмчи шын эки эмнеп, херек апарза сыворотканы сыкыртыр болза, аарыгны шуут тывылдырбас.

Кеш үрели бергенде организмче микробтар киреп бербезин дээш, харын мырыңай бичии-даа балыг болза, ыяавыла арыг шарыышкын материалдары-биле шарыыр херек. Балыгны хирлиг пөс-биле шарыр болбас. Машинаның чаар материалдарын болгаш өске-даа чүүлдерни балыгже кудуп болбас.

Балыгланган кешти хирлендирбес, кемдээн кижини аартпас дээш хепти эң баштай кадык холдан азы буттан ужулгаш, а ооң соонда балыгланган таланың хевин уштур. Чамдык таварылгаларда хепти ужулбайн, тиинден сө тыртказ уштур. Балыгланган кешти шарыыр үеде хол-биле тудуп суг-биле чуп болбас. Балыгны тускай пакетте чоруур шарыыр материалдар-биле шарыыр, чүге дизе оларда микробтарны чок кылып каптар чүүлдер бар.

Мынчангаш, шарып турар үеде шарыышкын материалының балыгга салыр талазын хол-биле дегбес херек.

П. ЧЕРКАШИН.

АКШ-тың Чоокку Чөөн-чүкте агрессчи планнары

АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң империалистиг политиказы боо-чепсекти әндере бүдүрүп үндүреринде, агрессчи блоктарны тургузарында, Кореяга болгаш Кыдатка чижектиг ындыг дорт агрессияда, өске чурттарның улустарын боттарынга чагырып алыр дәән америк империалистерниң чүткүлүнде илереп турар.

Америк дипломаттар, генералдар, адмиралдар, янзы-бүрү „чөвүлекчилер" болгаш „эксперттер" өске чурттарга баргаш, коргудуушкуннуң болгаш кыжаныышкынның дузазы-биле ук чурттарга шериг-далай база шериг-агаар баазаларын тургузарын оралдажып турарлар. Оон-биле кады делегейге тергиндәәрин күзеп турар ол чүвелер ук чурттарның материалдыг болгаш кижи кур-күштерин боттарының агрессчи сорулгаларынга ажыглаарын оралдажып турарлар.

Америк империалистер сөөлгү үеде Чоокку Чөөн-чүктүң чурттарында улуу-биле идепкейжәәннер. Ливанның чазаа америк „дузаны" Трумәннің бачыттыг программазының 4 дугаар түүлүн өзугаар хүләәп алырын „чөпшәәрәән". Чагырыкчы америк бөлүктер ындыг „дузаны" Израильге, Египетке болгаш өске-даа чурттарга база тыысканнар.

Чижә, Израильди ап көрәәлинер. Ук чурттуң премьер-министри Бен Гурион Вашингтонга барып чораан деп чүве билдингир болгай. Израильдиң тускай бөлүктеринде бадыткап турарын өзугаар алырга, Бен Гурионнуң Вашингтонче ол аян-чоруу Израильдиң чазааның АКШ-тан „сан-хөөнүң дузаламчызын" алыр дәән бодалыбиле холбашкан болуп турар. Ук „дуза" бир әвес көргүстүвген болур болза, кандыг хемчәәлге көргүстүнген болурул деп чүве амдыында билдинмейн турар, ынчалзажок, Израильдиң чагырыкчы бөлүктери боттарының чуртунуң хамаарышпас чоруун болгаш тускай догуннаашкынын ам безин садып самчыгдаар ужурга таваржып турарлар. Америк офицерлер ам Израильде израиль парламентиниң депутаттарындан артык улуг әргелерлиг болуп турар деп израиль парлалга ажыы-биле медеглеп турар.

Израильдин чазааның баштыңы Бен Гурион Катышкан Штаттарга барып чорааш, „АКШ-тың мурнунга тодаргай хүләәлгелерни алган" болгаш американнарның Израильде идепкейжип турар чоруу „ук аянчоруушкуннуң уржуу-дур" деп „Ал гамишмар" деп солун чоокта чаа ынчап бижәән. Ол-ла солуннуң айтып турары болза, америк офицерлер аэродромнарга, лагерьлерге болгаш Израильдиң шериг бүдүрүлгелеринге боттарының кара-туразы-биле баар әргени алганнар. Американнар Израильдиң шериг бүдүрүлгелерин көрүп чорда, „парламентиниң депутаттарының безин дыннап болбазы шеригниң ындыг чажыттарын оларга чугаалап берип турар-дыр" деп израиль парламентиниң депутады Вильнер ынчап хорадап чугаалаан.

Израильдиң бойдус байлактарын болгаш оларны ажыглаарын калбартырыныңаргазын өөренип турар АКШ-тың даг-руда бюрозунуң ажылдакчызы Поттерниң Израильди дургаар кылган аян-чоруунуң дугайын чугаалап турар Тель-Авивте америк әлчин черинің бюллетеньнинің дугайын „Кол гаам" деп израиль солун киленнәәшкин-биле тайылбырлап турар.

Ол дәәрге, америк империалистерге чанчыл апаран чүве-дир: кандыг бир чуртка бодунуң „дузазын" албадапкан билек олар ук чуртка баш-меннип, боттарының негелдезин ол дораан-на салып әгелей бәәрлер.

Ливанның чазаа бодунуң чуртун хай-халаптыг америк „дузабиле" доңнаанындан бәәр түгле өлүүн каш айлар әрткен. Ол кыска үениң дургузунда американнар Ливанның девискәәрин Катышкан Штаттарның шериг баазазы кылдыр хуулдурар талазы-биле хөй ажылды чорутканнар.

Чижә, Литан хемде ийи америк аэродромнарның шапкын тудуушкунунуң дугайын, Клейятта аэродромнуң делгемчидиишкининиң дугайын, Райсбрутта шериг баазаларының тудуушкунунуң дугайын, стратегтиг чаа-чаа автоорудтарның кылдыныышкынының дугайын болгаш өске-даа түүлдерниң дугайын „Ан-нахар" солун медеглөөн. Оонбиле харугда америк капиталдын Ливанче ханылаашкыны күштелип турар. Ливанга сөөлгү чылдарга чедир-ле француз болгаш англи монополистер тергиидеп турган чүве деп „Аль-Хадаф" деп ливан солун демдеглөөн. „Ынчалзажок америк капитал сөөлгү үеде улуг шавыышкынны кылган болгаш англи база француз капитал салыышкыннарын ашкан ийикпе азы барык-ла ашкан"—деп ол-ла солун бижип турар.

Ол бүгү түүлдер дәәрге, америк империалистерниң чорудуп турары политиказының болгаш кошкак сайыраан чурттарга „дуза" дәәр оларның „дузазының" түннелидир.

Америк „чаагайжыдыкчылар" боттарының долларларын оларның „дузазын" ап турар чурттарның экономиказын катап тургузарынче ийикпе азы ук чурттарның чурттакчы чоннарының амыдыраа деңелин бедидеринче углап турарлар әвес, а ук чурттарны дайынга белеткәәринче углап турарлар. „Маршалл планының" болгаш оон бүгү хоралыг уржуктарының какпазынче кирген Турция ол бүгү түүлдерниң чижә болуп турар.

Кажан чуртта америк империалистерниң баш-миннип турары ам бо үедегиниң ядарал-түрегделиышкаш ындыг ядарал-түрегделге Турцияның ажылчы чоннары кажанда-даа таваржып көрбәән. Турцияның 18 миллион чурттакчы чонунуң 4 миллиону ажыл-чоктар болуп турар. Күрүне бюджединиң чартыындан хөй кезиин тургузуп турар канчаар-даа аажок аар шериг чарыгдалдары турк үндүрүг төлекчилериниң эктинге аар дөңгү болуп дүжүп, чурттуң улус ажыл-агыйын дезорганизастап, буурадып турар. Чоннун хөй кезии, ылангыя көдәә районнарның чону аштап турар. Американнар Турцияга шериг баазаларын тургузуп, экономиканың әң чугула адырларын боттарының холунга ап, Турцияның рыноктарын боттарының ирип-чыдаан бараннары-биле долдуруп турарлар, оон түннелинде чүс-чүс турк бүдүрүлгелер хагдынып, ажылчыннар кудумчуларже үндүр октатырып турар.

„Бис бистиң даштыкы политикавыстың буураашкынында туруп турар-дыр бис... Даштыкы политиканың чедиишкин чок чоруу Маршаллдың планын өзугаар дузаламчының боттаныышкынының үезинден әгелөөн" деп „Хюрриет" деп турк солуннуң ынчап хомудааны анаа-ла хей әвес.

Турцияның салым-чолу Катышкан Штаттарның империалистиг политиказының аспаанче кирген чурт бүрүзүнүң салым-чолундан бичии-даа ылгашпас. Америк империалистер Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарын шериг баазалары-биле куржаарын, ол чурттардан стратегтиг чиг-этти үндүр сорарын болгаш ук чурттарның улустарын үгер-боо әәди кылдыр ажыглаарын оралдажып турарлар. Дайын кыпсыкчылары боттарының белеткеп турары дайынга даштыкы солдаттарны барла хөй арга-биле ажыглаарын күзеп турарлар. Америк сенатор Тафтының чугаазы ол талазы-биле мырынай илдең болган. „Дайынны даштыкы нацияларның солдаттары-биле чорудары, бир әвес оларны чепсеглөөр-даа чүве болза харын, америк шериглер-биле чорударындан чиик болгаяан. Ол чорук америк солдаттарның амы-тынынга камналганы-даа бергей-ле" деп Панам каналдың ассоциациязының хуралынга Тафт шуут ажыы-биле ынча дәән.

Ынчалзажок дайынның америк кыпсыкчыларының планнары тайбыңга ынакшылдыг улустарның улам улуг удурланыышкынынга таваржып турар. Чижә, Сирияның чазаа америк „дузаламчының" дугайында дугуржулгага ат салырындан ажылчы чоннарның негелдези-биле ойталаан деп чүве билдингир болгай. Америк димзениишкиннерге Египеттиң улузу база-ла идепкейлиг удурланып турар.

„Египеттиң иштики херектерингe кандыг-даа америк киржилгеге удур база „кады-ажылдажылга" дәәр ындыг кандыг-даа америк димзениишкиннерге удур бис кезәәде демисежип келген болгаш моон соңгаар-даа демисежир бис"—деп „Аль-иштеракиз" деп египет солун шыйып турар.

Америк, англи болгаш француз монополияларның чуртта тергиидәәшкининге удур, Ливанның национал байлаан барык бүрүнү-биле чагырып алган даштыкы компанияларны национализастаары дәәш шимчәәшкин Ливанның ажылчы чоннарының ортузунда улуу-биле калбарып турар. „Аль-Хадаф" солуннуң дыннадынын өзугаар алырга, Ливанда даштыкы капитал ук чуртта капитал салыышкынының 93 хуузун тургузуп турар.

Оон өске база бир „Аш-Шарк" деп ливан солуннуң бижип турары болза, „75 миллион ливан лир болуп турар ливан бюджеттің карачаңгыс үнер дөзү болза, чондан тырттар үндүрүг болуп турар", Ынчаарга „Трансарабиен найплайн компани" деп америк компания, „Ирак петролеум компани" деп англи компания болгаш өске-даа даштыкы компаниялар ам 7 чылдың дургузунда үндүрүг төлевейн келгеннер. „Өске сөс-биле чугаалаарга, олар ливан улусту мырынай шуут әге-ле халас дарлап турарлар-дыр. Ливан чазактың мурнунда Иранның үлегер-чижә бар-ла болгай—чүл дәәрге, даштыкы компанияларны национализастаар ийикпе азы оларның әт-хөреңгизин хавырып алыр херек. Ливан улустуң байдалы иран улустуң байдалындан бичии-даа эки әвес-ле болгай" деп ук солун демдеглеп турар.

Чоокку Чөөн-чүктүң улустарының америк империализмге улам идепкейлиг удурланыышкынының херечилели болза, ол чурттарда тайбың дәәш демиселдиң күштелиишкини болур.

Чоокта чаа Бейрутка ажылчы чоннарның күчүлүг антиимпериалистиг демонстрациязы болуп әрткен. Ук демонстрацияга чыглып келген ажылчы чоннар дайын кыпсыкчыларының әрге-ажыктарынга Ливанны чагырарының политиказындан ливан чазак ойталааш, тайбының политиказын чорутсун деп негәәннер.

Сатыныкчы әрге-чагыргаларның истеп-сүрүүшкүнү турза-даа, тайбың талалакчылары Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Берлинге болган сессиязының шиитпирлерин ажылчы чоннарның калбак массаларынга тайылбырлаар талазы-биле улуг ажылды боттандырып, беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбының Пактызын чарар дугайында төөгүлүг Кыйгырыгның адаанга хол үжүү чыр талазы-биле кампанияга белеткелди чорудуп, чижә, Сирия дәән ышкаш ындыг чурттарда харын ук кампанияны шуут чорудуп турарлар. Кыйгырыгның адаанга боттарының холунуң үжүүн салбышаан, ажылчы чоннар тайбыңга боттарының күзел-соруун, делегейнин чаа дайынының кыпсыкчыларын кыңчыктырбас дәән боттарының шиитпирлиин илередип турарлар.

Д. БОЧАРОВ.

Парлалга конференциязынга Трумэнниң медеглели

ВАШИНГТОН. АКШ-тың президентизи Трумэн парлалга конференциязынга медеглел кылган. Ында айтып турары болза, совет улустуң өске чурттарның улустары-биле харылзааларының оруунга кандыг-даа шаптыктарны совет чазак тургуспайн турар дугайында Шверниктиң медеглелин Трумэн онза сонуургал-биле демдеглөөн.

Трумэн болза, беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбының Пактызын чарар дугайында совет саналга хамаарыштыр чүү-даа чугаалаваан болгаш Совет Эвилелинге хамаарыштыр Катышкан Штаттарның талазындан кижиниң әргезин куду көөр хемчеглериниң чижектерин ССРӘ-ниң Дәәди Совединиң Президиумунуң резолюциязында киргенин база ыыттавайн эртирген. Ийи чурттарның бижиглежилгелерин болгаш резолюцияларын чүмү-биле парлап үндүрген совет парлалгага бодааргa, америк солуннарның хөй кезии совет харыны үгүртү тайылбырлаары-биле кызыгаарлатынган болгаш Катышкан Штаттарның чазааның кижиниң әргезин куду көөр политиказын көргүзүп турар тодаргай чижектерни совет документилерде көргүскенин көңгүс ыыттавайн турда-ла совет харыны АКШ-ка ажыы-биле үндүрер деп Трумэн медеглөөн.

„Совет харыны шыңгыыраашкынны кошкадыптар дәәр хире ындыг барымдаалар көзүлбейн турар" деп Трумэн медеглөөн.

(СЭТА)

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыннадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының августуң 14-те медеглөөни:

Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачыларының кезектериниң сырый дем-катыжыышкыны-биле фронтунуң ангы-ангы участоктарынга дайзынның атакаларын чедиишкиннии-биле ойтур шаап турар болгаш америк-англи интервентилериниң болгаш лисынманчы армияның шериглериниң дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг когаралдарны таварыштырып турарлар.

Америк ужар-чүүл тайбың чурттакчыларны массалыы-биле кырып, Кореяның тайбың хоорайларын, суурларын корум-чурум чокка каржы бомбалаарын үргүлчүлеп турар. Август 14-те америк агаар дәәрбечилери кандыг-даа шериг объектилери чок Пхеньянны, Вонсаннын болгаш Кореяның өске-даа чурттакчылыг районнарын каржы-дошкун бомбалаашкынга база-ла каш удаа таварыштыргылааннар. Бо араатанзыг бомбалаашкынның түннелинде тайбың чурттакчыларның аразында өлүрткеннер болгаш балыглатканнар хөй болуп турар.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылаты Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачыларының кезектериниң сырый дем-катыжыышкыны-биле дайзынның атакаларын чедиишкиннии ойтур шаап турар болгаш ооң дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг когаралдарны таварыштырып турар деп август 15-те медәәлөөн.

Августуң 15-те Улустуң армиязының зениттиг артиллериязы дайзынның 10 самолёттарын аңдара адып дүжүрген. (СЭТА).

Кэсонда чугаалажыышкыннар дугайында Синьхуа агентилелиниң медээлеп турары

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң корей фронтунуң штабындан алган медәәлерин өзугаар алырга, Кореяга тайбыңчылга дугайында чугаалажыышкыннар чорудуп турар төлөәлекчилериниң 21-ги хуралы август 11-де болган. 22-ги хурал август 12-де ажытынар дәән.

21-ги хуралга ийи талалар болза, боо-чепсәә дүжүртүнген зона тургузарынга херек кызыгаарлаар шериг шугумну доктаадыр дугайында айтырыгның талазы-биле кандыг-даа депшилге чеьдип албаннар. Кореяның Улустуң армиязының болгаш кыдат улустуң эки-турачыларының төлөәлериниң баштыңы генерал Нам Ир болза, өске таланың быжырымчылыг әвес сорулга-бодалдарындан ойталавышаан, бистиң талавыс кажан-даа бодал чок болгаш харысалга чок турушка турбаан деп айыткан. Ынчалза-даа удурланып турар таланың август 11-де кылган медеглелинде айтып турары болза, 38 параллельге хамаарышкан бистиң талавыстың саналын биске удур тала чугаалажып көөрүн үргүлчүлөөрин күзевейн турар, ынчалза-даа өске тала ук айтырыгларны шиитпирлөөрин күзевейн турар дугайында ындыг бодал чок болгаш харысалга чок медеглел кылыр әргези чок деп генерал Нам Ир айыткан. Боо-чепсәә дүжүртүнген зонаның мурнуу кызыгаарынга кызыгаарлаар шериг шугумунуң болгаш фронтунуң амгы шугумунуң дугайында айтырыгларны өске тала холуп турар болгаш ол тала болза, херек кырында бистиң таланың турар черинче хандыр, 38 параллельдиң соңгу түгүнче кызыгаарлаар шериг шугуму доктаадырын ам-даа негеп турар болза-даа, „фронтунуң ниити районунуң амгы шугумунга", „фронтунуң амгы шугумунга" үндезилетинин турар саналдыг деп генерал Нам Ир оон ынай бадыткаан.

Кызыгаарлаар шериг шугумун 38 параллель-биле доктаадырының болгаш боо-чепсәә дүжүртүнген зона тургузар дугайында бистиң таланың идип үндүрген саналы бүгү делегейниң улустарының талазындан чаңгыс әп-сеткилдин деткимчезин алган деп генерал Нам Ир база катап тайылбырлаан. Кажан чугаалажыышкыннар әгелей берген дораан-на олар ону чөптүг болгаш угаангыр санал кылдыр көргеннер. КНО-нуң боочепсектиг күштериниң төлөәлери генерал Нам Ирниң шүгүмчүлелинге харыы бәәринден ойталаннар. (СЭТА).

КИНО

„Шынаа кыңгыгайнып тур"

(Румынияның чаа үран-чечен кино-чуруу)

«Шынаа кыңгыгайнып тур» деп кино-чурук болза, улус-демократтыг чаа Румынияның экономиказында болгаш культуразында улуг чаартылгаларны көргүзүп турар. Бо болза, Бумбешть биле Ливезень аразының демир-оруунуң тудуушкунунда ажылдап турар румын оолларның болгаш кыстарның дугайында кино чурук.

Кино-чуруктуң сценарийи Мирча Штефанеску, режиссёру Пауль Калинеску, оператору Бильфрид Отт, чурукчузу Штефан Норрис, музыказының таарыштырыкчызы Пауль Константинеску, марш музыказының чогаадыкчызы Марчел Блеслашу. Рольдеринде румын артистер ойнап турар.

Кино-чурукта көргүзүглериниң болуп турар чери Карпат дагларының бир ээн оймаа Жиу хемнин унну. Румынияның ажылчын партиязының болгаш ажылчы аныяктар эвилелиниң кыйгырыы-биле улусчу тудугга муң-муң аныяк ажылчыннар, тараачыннар болгаш студентилер кээп турар. Оларның аразында Петре-даа, аныяк студент уруг Санда-даа, инженер Ринеску, база тараачын аныяктарның төлөөлекчилери Ион болгаш Иляна олар бар. Олар шуптузу демир-орук шугумун эң-не кыска хуусаада доозар деп чаңгыс аай күзел-сорук-биле долдунганнар.

...Дагны өттүр үт кылырын саналдап турар инженер Ринескуның төлевилелин чөвүлел хуралга чугаалажып турар. Ажылдың ол кезәәнин удуртукчузу ажылдың эрги методунуң талалакчызы инженер-консерватор Поенару аныях инженерниң дидим төлевилелинге удурланып турар болгаш оруктуң шугумун дагны долгандыр ойзу чорудар деп санал киирип турар. Ындыг санал болза, тудугнуң доостур хуусаазын дыка үр саададыр. Ринеску бодунуд төлевилелин камгалап турар, хөй ону деткип, ол кезектиг удуртукчузунга Ринескуну томуйлаар.

...Орук тудуунда ажыл хайныгыпла турар. Аныяктар кызымак чүткүлдүг, улуг көдүрлүүшкүннүг болгаш соруктуг ажылдап турар. Тудугжуларның аразында аныяк бригадир Петре онза илереп турар.

Ынчалза-даа улусчу улуг херекке шаптык ужураштырып турар кижилер тудуушкунда база бар. Десятник Крецу ажылды бүгү арга-биле үзерин оралдажып турар. Дайзыннарның даалгазы-биле Крецу хая чаза тепсирде эмин эртир хөй частыр түүлдер салып каар. Ооң түннелинде улуг көшкелениишкин болгаштың бригадир Петре өлүп калыр. Ол чорукту дайзыннар ажыглап алгаш, ажылчыннарның ортузунга чөңгээлиг сөс-домактар тараткан. Дәйзыннарның хоралыг агитациязының халдавыры-биле чамдык тараачыннар тудуг черинден чоруур деп турар. Мурнакчы ажылчыннар болгаш оларның аразында өлген Петренің акызы шахтёр Раду чоруур деп турар тараачыннарны соксадып турар. Шахтёр Раду тудугга чеьдип келгеш, ам өлген дуңмазының орнунга ажылдай бәәр. Петренің мурнунда удуртуп турганы бригада ам бодунуң удуртукчузунга Петренің акызын соңгуп алыр.

...Тудуушкун черинге ажыл эртенден кежәәге чедир соксавайн турар. Радунуң бригадазы улуг чедиишкиннер чеьдип ап, күш-ажылчы тук-биле шаннадыр. Десятник Крецу мурнуку хевәәр багай ажылдап, кыстар сүрүп чоруп турар. Аныяктар ону тудугнуң дайзыны деп билип келир. Бир катап студент уруг Санданы Крецу кедеп турган, куспактаар деп оралдажы бәәр. Шимәән дыннаваш, ажылчыннар маннажып келир. Крецу тудуушкун черинден үндүртүр. Улустуң херәәнге Крецу хора чедиреринин ам-даа оралдажып, дагны өттүр үттүң кырында хаяга частыр түүлдер салгаш, ону чаза тепсир бодаан. Ынчалза-даа ачыяктар серемчилелдиг, Тудугга чоокта келген аныяк тараачын Ион болза, Крецуну көрүп каар. Өлүмге чеьдип болур айыылдыг демисел әгелөөр. Ол демиселге Ион тиилеп үнер.

...Демир-орук тудуушкуну чедиишкинниг доостүп турар. Дагны өттүр үт барык белен болган. Ам биче дап бәәрге-ле ол-бо талазындан кирген үттериниң аразы тутчу бәәр. Студент уруг Санданың болгаш шахтёр Радунуң бригадалары үттерин тудуштур каскаш, өөрүшкү-биле ужуражып келирлер.

Бумбешть биле Ливезень аразында мемир-орук туттунган. Ол болза, социализм тургузуп турар бүгү румын улус-биле кады ажылчын, тараачын аныяктарның база бир тиилелгези болур.

Улус демократтыг турузуг ажылчы чоннарның чогаадыкчы тывынгыр күш-ажылын, инициативазын, чаа түүлче идепкей чүткүлүн хайныктырып үндүрген. Хосталга-биле болгаш чаа амыдырал-биле сорук кирген улус чон кандыг-даа бергелерге торулбайн, социализм тургузуушкунунуң талазы-биле улуг ажыл-херекти кылып, чаа-чаа тиилелгелерни чеьдип ап турарын «Шынаа кыңгыгайнып тур» деп кино-чуруктан көрүкчүлер база бүзүреп көөр.

Индияда совет далайжыларны байырлап турары

ДЕЛИ. «Свадхината» солуннуң дыннадып турарын өзугаар алырга, Калькутта чоогунда Хоур муниципалитеттиң бажыңынга Индияже совет кызыл-тас чедиреп берген «Мичурин» деп совет садыг суднозунуң экипажы-биле Калькуттаның хөй-ниитизи ужуражыышкын организастаан.

Хоур муниципалитеттиң даргазы Картикчандр Датта совет далайжыларга ханы өөрүп четиргенин илереткеш, мынча деп чугаалаан: «Бистиң чуртта күштүг аш-чүт болуп турар, чүге дәәрге, Индияның чагырыкчы бөлүктери Англиядан шуут хамааржып турар». (СЭТА).

Румынияда бичии уругларның кадыын камгалап турар

БУХАРЕСТ. Бичии уругларның кадыын камгалаарының талазы-биле улус эрге-чагыргазының чоруткан хемчеглериниң ачызы-биле ылаңгыя баш удур камгалалдың эмнелге черлериниң калбак четкизин тургусканының түннелинде сөөлгү чылдарда Румынияга бичии уругларның өлүр чоруу барык ийи катап кудулаан.

1944 чылда чуртка шупту 365 бичии уруглар консультациялары турган. Ам оларның саны 2148. Сөөлгү беш чылдарда Румынияның эмнелгелеринге болгаш санаторияларынга бичии уругларга херек 4100 ажыг тускай оруннар деритинген турган.

Улустуң эрге-чагыргазының чылдарында чуртка муң чыгыы божуур бажыннар ажытынган. Иелерге болгаш чаа божаанларга херек 2369 диеттиг болгаш сүт кухнялары организастатынган. Ол-ла үеде бичии уруглар эмчилериниң саны 148-тен 786 чедир өскен. Бичии уругларга херек хөй санныг яслилер, уруглар садтары тургустунган. (СЭТА).

Соңгу Вьетнамда көдәә ажыл-агый ажылдарының чедиишкини

ШАНХАЙ. Соңгу Вьетнамдан информация агентилелиниң дамчыдып турарын өзугаар алырга, эрткен чылдың күзүнүнде хостатырган Као-Банг можунуң чону бо чылдың июньниң төнчүзүнде 23 муң гектар рис тарып алган. «Тиилелгениң күскү дүжүдүн» базы катап ажаап алыр дугайында чазактың кыйгырыынга харыы кылдыр ол ажылды тараачыннар чорутканнар. Хову ажылдарының улуг кезиин херәәженнер күүсеткен, чүге дәәрге, эр кижилер ынчаарда оруктарның болгаш көвүрүглериниң септелгезин ажылдап турганнар.

Тарылгаларны чедиишкиннiг чорудары дәәш чарышпышаан, тараачыннар болза, ажылче чүгле эртен үнүп турарлар әвес, харын кажан изиг дәәш бүгү ажылдар дүште соксап турда безин ажылдап турганнар.

Күскү дүжүттүң ризинден аңгыда Као-Бангтың чону бо чылдың баштайгы чартыында 13 муң гектар кукурузаны, 1500 гектар виканы база тарааннар болгаш корнеплодтарны 5 муң гектарны, база ристи 650 гектарны тарааннар. (СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-түүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң, пропаганда болгаш агитация, көдәә ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01503 Облүүскомнуң типографиязы